

Bosna i Hercegovina Босна и Херцеговина

Sud Bosne i Hercegovine
Суд Босна и Херцеговина

Predmet br: S1 1 K 040503 21 Kri
Datum izricanja: 18.10.2023. godine
 pismenog otpravka: 11.12.2023. godine

Pred sudskim vijećem u sastavu: sudija Željka Marenić, predsjednik vijeća
 sudija Minka Kreho, član vijeća
 sudija Enida Hadžiomerović, član vijeća

PREDMET TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE

Protiv optuženog

Macura Rade

PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine: Olivera Đurić
Branilac optuženog Radeta Macure, advokat Miodrag Stojanović

Zapisničar: Danijel Gučić - pravni savjetnik asistent

Sud Bosne i Hercegovine, Sarajevo, ul. Kraljice Jelene br. 88
Telefon: 033 707 100, 707 596; Fax: 033 707 225

U IME BOSNE I HERCEGOVINE!

Sud Bosne i Hercegovine, u vijeću sastavljenom od sudije Željke Marenčić, kao predsjednika vijeća, te sudija Minke Kreho i Enide Hadžiomerović kao članova vijeća, uz sudjelovanje pravnog savjetnika asistenta Danijela Gučića u svojstvu zapisničara u krivičnom predmetu protiv optuženog Radeta Macure zbog krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), u vezi sa članom 180. stav 2. istog Zakona, povodom precizirane optužnice Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj: T20 0 KTRZ 0019769 20 od 19.05.2023. godine nakon javno održanog glavnog pretresa, sa kojeg je jednim dijelom bila isključena javnost, u prisustvu optuženog Radeta Macure, advokata Miodraga Stojanovića, i tužioca Tužilaštva Bosne i Hercegovine, Olivera Đurić, nakon vijećanja i glasanja, Sud je donio, a predsjednik vijeća javno objavio, dana 18.10.2023. godine

P R E S U D U

OPTUŽENI

1. **RADE MACURA**, sin Branislava i majke Milke rođ. Savić, rođen ..., sa prijavljenim prebivalištem u ulici ..., državljanin BiH, po nacionalnosti ..., JMBG ..., po neosuđivan,

Na osnovu člana 284. tačka c) ZKP BiH, optuženi Rade Macura

OSLOBAĐA SE OD OPTUŽBE

Da je:

za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini i oružanog sukoba između Vojske Republike Srpske i Armije Republike Bosne i Hercegovine, kao pripadnik Vojske Republike Srpske u svojstvu komandira I čete II bataljona I Lake gradiške brigade postupao suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava i to odredbe člana 3. stav 1. tačka a) IV Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata od 12.08.1949. godine kao i člana 146. u vezi sa članom 147. iste Konvencije, člana 87. stav 3. Prvog dopunskog protokola uz Ženevske konvencije od 12.08.1949. i člana 4. stav 1. i 2. a) Drugog dopunskog protokola uz Ženevske konvencije od 12.08.1949. godine,

tako što je:

Kao nadređena osoba, u svojstvu komandira I čete II bataljona I Lake gradiške brigade, sa stvarnom i efektivnom kontrolom nad borbenom grupom sačinjenom od pripadnika I čete, kojima je neposredno komandovao i sa kojima je dana 23.06.1992. godine u jutarnjim satima po naredbi komandanta II bataljona navedene brigade izvršio vojnu akciju pretresa terena u selu Turjak opština Bosanska Gradiška, na lokalitetu na kome se nalazila grupa civila bošnjačke nacionalnosti, koji su iz mjesta Kozarac opština Prijedor zbog ratnih dešavanja bježali prema Republici Hrvatskoj, tako što je na širem terenu radi opkoljavanja i pretraživanja, rasporedio njemu podređene vojnike u strijelce, koji su u provođenju te akcije, nakon obostrane pucnjave, pozvali navedene civile da se predaju, a nakon što su se isti predali, bez oružja, njih 10, među kojima su bile i 3 žene, sišli su preko jedne njive na put gdje im je naređeno da legnu, nakon čega je pripadnik I čete II bataljona I Lake gradiške brigade Š.Ž. (nije živ) prema istima nečovječno postupao, nanosio im snažnu fizičku i psihičku bol tako što ih je tjerao da jedu metke od čega su povraćali, te su im poslije toga, Š.Ž. i još jedan pripadnik Vojske RS-a naredili da ustanu i kada su isti ustali lišili su ih života pucanjem iz vatrenog oružja, a potom su svi pripadnici I čete II bataljona I Lake gradiške brigade otišli sa mjesta događaja, a tijela lišenih života su ostala na mjestu gdje su ubijeni, nakon čega su u korpi bagera odvezena te ukopana u zajedničku grobnicu u mjestu Turjak, odakle su dana 02.07.2003. i 03.07.2003. godine njihovi posmrtni ostaci ekshumirani i to Suvad Blažević sin Šabana, Himka Hadžić kći Beide, Sulejman Jaskić sin Kasima, Šaban Jaskić sin Aziza, Mirsad Kusuran sin Eniza, Hasan Mujičić sin Hakije, Nijat Nureski (Nihad) sin Ise, Mensurka Poljak kći Hamzalije, Salih Sinanagić sin Murata i Maida Zulić kći Mehe, pa iako je za vrijeme provođenja navedene vojne akcije Rade Macura koji je istom neposredno komandovao i bio fizički prisutan tj. u istoj direktno učestvovao sa njemu podređenim vojnicima, znao ili mogao znati da je krivično djelo učinjeno, propustio je da poduzme nužne i razumne mjere da učinitelji tog djela budu kažnjeni,

čime bi,

Optuženi Rade Macura, radnjama opisanim u dispozitivu izmjenjene optužnice počinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), u vezi sa članom 180. stav 2. istog Zakona,

U skladu sa članom 189. stav 1. ZKP BiH, optuženi se u cijelosti oslobađa naknade troškova krivičnog postupka, te isti padaju na teret budžetskih sredstava.

Na osnovu člana 198. stav 3. ZKP BiH, oštećeni se sa eventualnim imovinskopравnim zahtjevom upućuju na parnicu.

I. OBRAZLOŽENJE

OPTUŽENJE

1. Optužnicom Tužilaštva BiH broj: T20 0 KTRZ 0019769 20, precizirana dana 19.05.2023. godine, optuženi Rade Macura, tereti se da je počinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), u vezi sa članom 180. stav 2. istog Zakona.
2. Statusna konferencija u predmetu održana je dana 02.09.2021. godine, a glavni pretres je počeo 01.10.2021. godine čitanjem optužnice i izlaganjem uvodnih riječi Tužilaštva BiH.
3. Tokom trajanja pretresa saslušano je 34 svjedoka, 3 vještaka, te je uloženo 99 materijalnih dokaza, kako Tužilaštva tako i odbrana optuženih.
4. Glavni pretres je okončan 01.08.2023. godine, nakon čega je zakazan datum izricanja presude.

II. IZVEDENI DOKAZI

(I) TUŽILAŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE

5. U toku dokaznog postupka, kao svjedoci optužbe saslušani su svjedoci Zikret Fajković, Mirzeta Nureski, Sabiha Jaskić, Emina Jaskić, Savo Bavrić, Nenad Mirjanić, Miodrag Lipovac, Mirko Čupić, Rade Subotić, Dragoje Samardžija, Milenko Samardžija, Đurađ Račić, Drago Makivić, Mladen Babić, Branislav Kecman, Vojislav Kecman, Žarko Glamočanin Vlado Spasojević, Dragiša Krunic, Vladimir Radović, svjedok M, Piljo Stanišljević, Milenko Milaković, Mirko Pjanić, Dejan Tendžerić, Radomir Racanović, Mirko Dajić, Slavko Davidović, Miodrag Kević i Milan Savković, te vještaci Dr Hamza Žujo i Martin Frančešević.
6. U toku glavnog pretresa Tužilaštvo je odustalo od saslušanja određenog broja predloženih svjedoka.
7. Spisak materijalnih dokaza koje je Tužilaštvo prezentiralo i uvelo kao dokaz, navedeni su u prilogu Aneksa ove presude i čine njen sastavni dio.

(II) ODBRANA OPTUŽENOG RADETA MACURE

8. U toku glavnog pretresa, kao svjedoci odbrane optuženog Radeta Macure saslušani su: Vladimir Slijepčević, Stojan Pećanin, Tihomir Aralica, Miroslav Vučenović i vještak Dragomir Keserović.
9. Lista materijalnih dokaza koju je odbrana optuženog Radeta Macure prezentirala i uvela kao dokaz, navedena je u prilogu Anexa presude i čini njen sastavni dio.

III. ZAVRŠNE RIJEČI

(I) ZAVRŠNE RIJEČI TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE

10. Tužilaštvo u završnom izlaganju navodi da je izvedenim dokazima dokazalo da je u vrijeme izvršenja radnji kojima je počinjeno krivično djelo koje se optuženom Radi Macuri optužnicom stavlja na teret, na teritoriji Bosne i Hercegovine postojao rat i oružani sukob, a što proizlazi iz Odluke predsjedništva Bosne i Hercegovine o proglašenju ratnog stanja na teritoriji BiH, koja je donesena 20.06.1992. godine.

11. U završnoj riječi Tužilaštvo tvrdi da je dokazalo da je optuženi za vrijeme rata i oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini između Vojske Republike Srpske i Armije Republike Bosne i Hercegovine, kao pripadnik Vojske Republike Srpske u svojstvu komandira I čete II bataljona Prve lake gradiške brigade postupao suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava i to odredbe člana 3. stav 1. tačka a) IV Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata od 12.08.1949. godine kao i člana 146. u vezi sa članom 147. iste Konvencije, člana 87. stav 3. Prvog dopunskog protokola uz Ženevske konvencije od 12.08.1949. i člana 4. stav 1. i 2. a) Drugog dopunskog protokola uz Ženevske konvencije od 12.08.1949. godine.

12. Optužba iznosi da je 12.05.1992. godine na sjednici koju je održala Skupština srpskog naroda donesena odluka o formiranju Vojske Republike Srpske (T-23) iz koje odluke proizlazi da se dosadašnje jedinice i štabovi teritorijalne odbrane preimenuju u komande i jedinice Vojske što je provedeno i na području opštine Gradiška a što su potvrdili i brojni svjedoci optužbe u svojim izjavama na glavnom pretresu, navodeći da su ranije bili pripadnici teritorijalne odbrane - TO, koja 1992. godine prelazi u VRS i tako se 12.06.1992. godine formira Prva laka gradiška brigada VRS čiji pripadnik je bio i optuženi.

13. Isto tako, optužba navodi da je dokazala da se predmetni zločin desio za vrijeme rata, a da je sam optuženi kao pripadnik Vojske Republike Srpske u događaju od 23.06.1992. godine u selu Turjak, opština Gradiška, djelovao kao učesnik jedne od strana u tom sukobu. Optužba tvrdi da, kako je u vrijeme počinjenja inkriminiranih radnji počinilac predmetnog krivičnog djela bio pripadnik jedne od sukobljenih strana, a oštećeni su bili pripadnici naroda suprotstavljene strane u sukobu, to govori o postojanju nexusa između postojećeg oružanog sukoba i počinjenog krivičnog djela.

14. Tužilaštvo naglašava važnost opštine Bosanska Gradiška koja je bila od strateškog značaja jer je graničila sa Republikom Hrvatskom, a omogućavala je vezu sa Srbima u Krajini. Da je opština Bosanska Gradiška dana 11. aprila 1991. godine ušla u sastav Regionalnih zajednica opština "Bosanske Krajine", da je navedena zajednica opština kasnije postala Autonomna regija Krajina u čijem sastavu su pored Bosanske Gradiške bile i opštine Banja Luka, Bosanski Novi, Bosanski Petrovac, Donji Vakuf, Ključ, Prijedor, Sanski Most i drugi, da je Bosanska Gradiška bila opština u kojoj je vlast držala SDS po Uputstvu o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u BiH koja je u vanrednim okolnostima trebala da se ponaša u skladu sa varijantom "A" i ignorira zakone Socijalističke R BiH čime Muslimani i Hrvati ostaju bez funkcija i posla koje su do tada obavljali, potvrđuju dokazi T-17, T-31, T-34, T-35 i T-43.

15. Da je politička situacija početkom 1992. godine u Bosanskoj Gradišci u većoj mjeri odražavala političku situaciju i bezbjedonosnu situaciju u regionu Bosanske Krajine i da je stvorena atmosfera straha i nesigurnosti kod bošnjačkog stanovništva na području BiH, pa tako i na širem prostoru Gradiške, potvrđuju iskazi svjedoka optužbe Zikreta Fajkovića, Sabihe Jaskić, Emine Jaskić, Mirzete Nureski, Hajre Blažević i Sabre Bosnić, a koje su tvrdile da od ratnih dešavanja nije bio imun ni Kozarac (T-59, T-60, T-61, T-73, T-74, T-76).

16. Da se zaista radilo o napadu usmjerenom na lica iz Kozaraca, koji su u vrijeme izvršenja krivičnog djela imala status civila, Tužilaštvo potkrepljuje činjenicom da se radilo o licima bošnjačke nacionalnosti koja su, kao posljedica napada na mjesta u kojima su živjeli – područje Kozarca, u to vrijeme bila primorana da zbog svoje sigurnosti napuste to područje koje se nalazilo pod kontrolom VRS, kako bi pokušali da dođu do rijeke Save (Republika Hrvatska) i tako spase svoje živote. Isto potvrđuje vještak vojne struke Martin Frančesević koji u svom nalazu i mišljenju (T-10) ističe da su prema oštećenim licima poduzete zabranjene radnje, ugrožena im je zaštita koju uživa svaki čovjek prema stavu 1. zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija iz 1949. godine. Navedenim članom pored ostalih kategorija, ističe se da zaštitu prevashodno uživa civilno stanovništvo, a u skladu sa članom 50. Protokola i uz Ženevske konvencije koji propisuje da u slučaju sumnje da li je neka osoba civil, ta osoba smatrat će se za civila.

17. Također, optužba podsjeća da je mjesto događaja od 23.06.1992. godine selo Turjak – zaseok Samardžije, smješten ispod Kozare na strani te planine prema Gradišci, udaljen 22 do 25 km, a što potvrđuju u svojim iskazima i svjedoci Mirko Čupić, Miodrag Lipovac, Savo Bavrić, Nenad Mirjanić, Milenko Samardžija, Rade Subotić i Dragoje Samardžija, a navedeno proizilazi i iz materijalnih dokaza optužbe T-78, T-66, i T-62 – Borbeni izvještaj Komande 1. Krajiškog korpusa str. pov. broj 44-1/197, dok je i iz dokaza T-62 – Redovni borbeni izvještaj Komande 1. Krajiškog korpusa str. pov. broj 44-1/199 i T-76 jasno da se odnose na događaj koji se dogodio u Turjaku.

18. Da je kritičnog dana na području sela Turjak, u jutarnjim satima grupa vojnika ili borbena grupa sastavljena od pripadnika prve čete drugog bataljona Prve lake gradiške brigade pod komandom njihovog komandira Macure, pronašla, a potom i ostvarila borbeni kontakt, te na koncu i likvidirala grupu lica iz Kozarca, potvrđuju brojni svjedoci Tužilaštva, ali i ranjeni pripadnik prve čete drugog bataljona Prve lake gradiške brigade Veljko Vekić, čije ranjavanje proizilazi i iz materijalne dokumentacije tj. Protokola bolesnika u prijemnoj ambulanti JZU Bolnice Gradiška za period 23.06.1992. godine – 15.07.1992. godine u kome je njegov prijem evidentiran za dan 23.06.1992. godine pod brojem 5613 (T80). Svjedoci Tužilaštva koji su bili pripadnici odjeljenja rezervne milicije u Turjaku (Mirko Čupić, Miodrag Lipovac, Savo Bavrić) navode da odjeljenje policije ni na koji način nije bilo umiješano u predmetni događaj, da odjeljenje policije nije bilo uopće angažirano i da je njihov zadatak bio samo da obezbjede centar Turjaka, školu, ured, poštu i ostale objekte.

19. Nadalje, iz iskaza svjedoka Rade Subotića i Dragoje Samardžije koji su bili aktivni milicioneri Stanice milicije Gradiška proizilazi da navedena Stanica milicije nije vršila uviđaj niti je provodila bilo kakve aktivnosti vezane za predmetni događaj. To potkrepljuje i materijalni dokaz T-79 – Informacija Centra javne bezbjednosti Banja Luka, Sektor kriminalističke policije broj: I-13-02-97/16 od 07.10.2016. godine, u kojem stoji da u dnevniku događaja, knjizi uviđaja i krivičnom upisniku iz 1992. Godine – SJB Gradiška nije

evidentiran događaj, niti je vršen uviđaj koji se odnosi na ubistvo civila iz mjesta Kozarac, opština Prijedor, a koji su ubijeni dana 23.06.1992. godine u mjestu Turjak, opština Gradiška. Da ni aktivna civilna milicija nije ni na koji način učestvovala u predmetnom događaju, proizlazi iz iskaza gore spomenutog Rade Subotića, a koji tvrdi da bi on kao vođa sektora kome pripada i Turjak bio uključen u istražne radnje, da su od strane Stanice milicije Gradiška provođene bilo kakve aktivnosti.

20. Iz iskaza ostalih svjedoka (Pilje Stanišljevića, Mladena Babića, Dejana Tendžerića, Radomira Racanovića, Drage Makivića, Milenka Samardžije, Mirka Čupića) i materijalog dokaza T-66 zaključuje se da vod vojne policije, izviđački vod i protivdiverzantski vod nisu kritične prilike učestvovali u akciji pretresa terena, nisu imali kontakt sa grupom Bošnjaka iz Kozarca, odnosno sa istom nisu razmijenili vatru niti učestvovali u likvidaciji iste, već da je isključivo dejstvovala grupa vojnika pripadnika I. čete II bataljona Prve lake Gradiške brigade pod komandom njihovog komandira optuženog Macure. Navedeno potvrđuju i svjedoci pripadnici prve čete drugog bataljona Veljko Vekić, Branislav Čulibrk, Vojislav Kecman, Dragiša Krunić, Vladimir Radović, Vlado Spasojević, Žarko Glamočanin i Milenko Milaković.

21. Nadalje, optužba je dala detaljan osvrt na iskaze svjedoka odbrane, smatrajući iste nerelevantnim i neisinitim, te nakon usporedbe sa iskazima ostalih svjedoka Tužilaštva, izvela zaključak da su svjedoci odbrane kontradiktorni, nepouzdati i dati samo kako bi pokušali potvrditi da se optuženi u određenom vremenskom periodu nije nalazio na mjestu izvršenja krivičnog djela, odnosno da se nalazio na drugom mjestu.

22. Tužilaštvo je materijalnim dokazima potprijepilo činjenicu da je dana 02.07. i 03.07. 2003. godine izvršena ekshumacija posmrtnih ostataka 10 oštećenih osoba i to: Suvada (Šaban) Blaževića, Himke (Beida) Hadžić, Sulejmana (Kasim) Jaskića, Šabana (Aziz) Jaskića, Mirsada (Eniz) Kusuran, Hasana (Hakija) Mujičića, Nijata-Nihad (Iso) Nureski, Mensurke (Hamzalija) Poljak, Saliha (Murat) Sinanagića i Maide (Meha) Zulić, iz masovne grobnice Bos. Gradiška, selo Turjak na udaljenosti od centra naselja od 1,5 do 2 km makadamskim putem sa desne strane ivice tog puta na livadi vl. Drage Samardžije.

23. Prema stavu optužbe, nesporno je da je Macura u vezi sa svojim i aktivnostima grupe vojnika iz njegove čete podnio svome nadređenom komandantu bataljona usmeni izvještaj, ali da u tom izvještaju nije pomenuto zarobljavanje, odnosno nije pomenuto nezakonito postupanje vojnika prve čete prema zarobljenim licima. Optužba uopšte ne sumnja u to da je optuženi imao sve relevantne informacije u kritičnom momentu, iz razloga što je komandovao relativno malom broju vojnika te je komandovanje takvim sastavom neposredno i jednostavno. Obzirom da se dogodio zločin, odnosno da je grupa lica iz Kozarca lišena života i da su pripadnici te grupe postali žrtve djelovanja Macurinih podređenih vojnika, uključujući i identificiranog Živka Šinika, a da je optuženi prema međunarodnim propisima bio u obavezi i mogućnosti da poduzme aktivnosti u pravcu kažnjavanja počinitelja, a što nije učinio, potvrđuje i svojim nalazom i mišljenjem vještak vojne struke – Brigadni general Martin Frančešević.

24. U vezi navedenog, Tužilaštvo je dalo detaljnu analizu ovlaštenja i obaveza optuženog, posebno akcentirajući poziciju optuženog Macure kao komandira čete, kao i detaljnu analizu *actus reus* i *mens rea* izvršenja krivičnog djela, uz poseban osvrt na nepoduzimanje neophodnih i razumnih mjera kao načina izvršenja navedenih inkriminacija.

25. Iz svih provedenih dokaza ne proizlazi da je optuženi koristio svoja ovlaštenja po pitanju bilo kakvih mjera ili da je uputio ijednog svog vojnika pretpostavljenim starješinama ili nadležnim organima u svrhu pokretanja disciplinskog ili krivičnog postupka, iako je bio obvezan na to po vojnim pravilima koji jasno i nedvosmisleno propisuju da pored činjenice da će krivično odgovarati svaki pojedinac koji učini tešku povredu pravila ratnog prava, postoji i lična odgovornost pretpostavljenog za postupke podređenih.

26. Na kraju završnih izlaganja, Tužilaštvo zaključuje da nikada nije provedena bilo kakva istraga u vezi događaja u Turjaku, da za navedeni događaj niko nije procesuiran kao i da optuženi Macura nije koristio svoja ovlaštenja koja je imao u svojstvu komandira čete te tvrdi da je dokazalo da je optuženi Macura počinio krivično djelo za koje se tereti optužnicom.

(II) ZAVRŠNE RIJEČI ODBRANE OPTUŽENOG RADETA MACURE

27. Odbrana optuženog Radeta Macure je u uvodnom dijelu svog završnog izlaganja istakla da se njegovom branjeniku na teret stavlja i traži osuđujuća presuda po komandnoj odgovornosti za ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav.1. KZ BiH, dakle po Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine, a ne po Krivičnom zakonu SFRJ koji se već prema ustaljenoj praksi primjenjuje na ovakve slučajeve. Branilac navodi i kako ovaj oblik komandne odgovornosti regulira Krivični zakon Bosne i Hercegovine: *“Činjenica da je neko od krivičnih djela iz čl. 171. do 175. i čl. 177. do 179. ovog zakona učinjeno od strane podređenog, ne oslobađa njemu nadređeno lice od krivice ukoliko je to nadređeno lice znalo ili je moglo znati da se njen podređeni sprema učiniti takvo djelo, odnosno da je već učinio takvo djelo, a nadređeno lice je propustilo da preduzme nužne i razumne mjere da spreči učinjenje krivičnog djela, odnosno da počinitelj tog djela bude kažnjen.”* (član 180. stav 2.).

28. S tim u vezi, odbrana ističe da Tužilaštvo, na kojem je bio teret dokazivanja, nije dokazalo postojanje: *1. odnosa podređeni – nadređeni, navodeći da je najvažniji faktor kod određivanja pojma nadređene osobe i odgovornosti nadređene osobe “stvarno posjedovanje ili neposjedovanje kontrole nad djelima podređenih”, a što se u presudama MKSJ naziva terminom “test efektivne kontrole”; 2. znanje ili razlog da zna da se podređeni sprema učiniti ili da je već učinio takva djela; 3. propust nadređenog da poduzme neophodne ili razumne mjere da spriječi takva djela ili da kazni počinioce.*

29. Odbrana se također poziva na praksu MKSJ, tačnije na predmete “Blaškić” i “Čelebići”, gdje je utvrđeno, da u svim slučajevima i bez obzira na *de iure* ili *de facto* prirodu vršenja ovlaštenja, nadređeni mora biti u stanju da ostvaruje efektivnu kontrolu nad onima koji su izvršili zločine koji se njemu stavljaju na teret. Svaki dokaz koji bi ukazao na odstupanje od takvog standarda će, shodno tome, u principu biti relevantan kao dokaz da takav odnos nije postojao.

30. Također, odbrana se u nastavku završnih izlaganja detaljno bavila pitanjem primjene Krivičnog zakona u optužnici, odnosno pitanjem retroaktivne primjene krivičnog zakona i zakonitosti u izricanju krivičnopravnih sankcija, referišući se na praksu MKSJ, ESLJP, ali i relevantne odluke Suda i drugih domaćih pravosudnih instanci. Odbrana je stava da se prema optuženom, kao jedini mogući materijalni propis, trebao primijeniti tada važeći krivični zakon. Ova odbrana spori, ne samo krivični zakon već i pravnu kvalifikaciju krivičnog djela, navodeći da se u konkretnom slučaju može samo raditi o krivičnom djelu

ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika iz člana 144. KZ SFRJ. Naravno, odbrana ističe da time ne pravda počinjenje zločina bez obzira kako on bio kvalifikovan jer i ratni zarobljenici imaju pravo na svoju zaštitu nakon što su predali naoružanje.

31. Nadalje, odbrana se poziva na odredbu člana 86. stav 2. Dopunskog protokola Ženevskim konvencijama iz 1977. Godine, a kojom je propisano da za tešku povredu Ženevskih konvencija, pored podređenog koji ju je počinio, odgovara i njegov zapovjednik ako nije poduzeo sve njemu moguće mjere da je spriječi ili kazni, premda je znao ili morao znati šta se dogodilo.

32. Odbrana posebnu pažnju posvećuje trećem obliku komandne odgovornosti na koji se poziva i Tužilaštvo u uvodnoj riječi kada opravdava razloge zbog kojih je podignuta optužnica protiv optuženog Macure. Dalje navodi da komandant u slučaju indirektno/nedirektno odgovornosti, ne odgovara po principu individualne krivične odgovornosti upravo zato što ne sudjeluje, pa ni nedirektno, u radnji počinjenja konkretnog krivičnog djela, već smatra da se njegova odgovornost izvodi iz odgovornosti garanta za kaznena djela počinjena nečinjenjem. Da bi postojala odgovornost garanta za nepravo kazneno djelo nečinjenjem, odbrana ističe sljedeće pretpostavke: sposobnost garanta za radnju; nečinjenje mora po djelovanju i značenju biti jednako počinjenju istog djela činjenjem i mora postojati uzročnost nečinjenja kao i isti oblik krivnje koji se u pogledu odnosnog kaznenog djela traži za činjenje.

33. Dakle, prema stavu odbrane, optužba nije dokazala dvije bitne stvari: *uzročnost (kauzalitet)* i *visok stepen vjerovatnoće* da do krivične radnje ne bi došlo da nije bilo propuštanja činjenja, stoga odbrana smatra da se prema optuženome Macuri ima primijeniti načelo *in dubio pro reo*.

34. Odbrana ističe da optužba ne samo da nije dokazala potrebni visoki stepen vjerovatnoće, već nije dokazala nikakav stepen vjerovatnoće da bi bilo kakvo činjenje i postupanje optuženog Macure bilo šta promijenilo, pogotovo ako se uzme u obzir činjenica da neposredni izvršilac djela nije među živima, odnosno da je mjesec ipo dana nakon predmetnog događaja sredinom augusta 1992. godine poginuo.

35. Ova odbrana ne spori da je kritične prilike iz šume izvedeno deset osoba među kojima su bile tri žene. Ne spori ni da se radilo o grupi mještana sela Kozarac iz Opštine Prijedor koji su nakon oružanih borbi u njihovom selu, odlučili da se povuku u šume Kozare, a potom da se probiju prema rijeci Uni i pređu državnu granicu prema Republici Hrvatskoj. Također, odbrani nije sporno ni to da je ova grupa bila naoružana i da su praktično oni bili u proboju duboko u teritoriji koju je kontrolisala VRS udaljena oko 40 km od mjesta odakle su krenuli.

36. Odbrana se dalje detaljno pozabavila analizom svjedoka koji su svjedočili na okolnost da li je optuženi Macura bio jedini koji je vodio akciju u selu Turjak. Na ove okolnosti izjasnili su se svjedoci: Milenko Samardžija, Drago Makivić, Branislav Čulibrk, Vojislav Kecman, Vlado Spasojević, Žarko Glamočanin, Dragiša Krunic i Piljo Stanišljević, a iz čijih iskaza odbrana izvodi zaključak da je dana 23.06.1992. godine u akciji pretresa terena i eliminacije naoružane grupe koja je prva napala mještane sela Turjak i ranila jednog mještanina na dan sudjelovalo više jedinica i to u najmanju ruku dijelovi od oko 15 pripadnika prve čete drugog bataljona Prve lake gradiške brigade, dijelovi diverzantske jedinice gradiške brigade i dijelovi TO iz sastava seoske straže sela Turjak. Samim time,

odbrana zaključuje da se ne može uzeti zdravo za gotovo da je predmetnom akcijom predvodio Macura, posebice što, odbrana ističe, pisane naredbe za njegovim imenovanjem nema.

37. Kada je riječ o pitanjima koji se tiču Macurine svijesti i spoznaje da li je znao ili mogao znati za tragičan događaj i činjenicu da li je preduzeo sve što je u njegovoj moći da tu tragediju spriječi odnosno da se počinioci sankcionišu, odbrana navodi da Tužilaštvo nije iznijelo dovoljno dokaza da Macura zna ili može da zna da su pripadnici grupe nakon zarobljavanja ubijeni, kao i da nisu dokazali da je Macura bio prisutan na licu mjesta kada se desio tragičan događaj.

38. Odbrana se pozabavila iskazom svjedoka Tužilaštva sa zaštićenim imenom "M" koji je svjedočio u Sudu dana 19.07.2022. godine, a koji navodi da je na mjesto kritičnog događaja bio poslan da obezbjeđuje lokalni put, a da će vojna jedinica doći iz Gradiške u pretres terena. Nakon pucnjave, začuo je riječi "Predajte se" i tada je vidio grupu ljudi u civilu bez oružja kojima je bilo naređeno da legnu na zemlju. Svjedok navodi da tada dolazi jedan stari čovjek i puca u ruke ljudima, a onda ih je jedan vojnik koji se preziva Šinik počeo tjerati da jedu metke. Svjedok ističe da su Šinik i još jedan momak iz Prijedora pucali i ubili te ljude. On navodi da nitko od prisutnih u tom trenutku nije mogao zaustaviti Šinika i tog momka da počine navedeno djelo, kao i da na mjestu ubojstva nije bilo niti jednog komandira, što znači da se optuženi Macura nije nalazio na tom mjestu.

39. Nadalje, kada su u pitanju svjedoci Mirko Dajić i Milan Savković, iz njihovih iskaza jasno proizlazi da Macura nije propustio da informiše svoje pretpostavljene o predmetnom tragičnom događaju odnosno da je pretpostavljena komanda imala saznanja o počinjenom događaju.

40. Posebno važan za odbranu, jeste iskaz svjedoka Miodraga Kević, komandanta drugog bataljona gradiške brigade, a čiji iskaz potvrđuje da je optuženi Macura izvijestio nadređenu komandu. Prema njegovom svjedočenju, Macura je telefonom nazvao njegovog zamjenika i tražio da se povuče jer jedinica više nije bila za borbu. Svjedok je odmah potom izvijestio komandanta brigade o Macurinom zahtjevu. Istog dana popodne, njemu Macura referiše da je u pretresu došlo do borbenog kontakta sa ovom grupom iz šume i da je jedan borac teško ranjen, a da su prije toga zarobili jednog pripadnika grupe i istog uputili u Komandu brigade.

41. Odbrana zaključuje da, bez obzira na mogućnost da gore dva spomenuta svjedoka – bezbjednjak i komandant bataljona imaju interesa da prešute sve detalje ovog događaja zbog svoje eventualne odgovornosti, oni ne spore da je Macura uradio sve što je po pravilima bila njegova obaveza i da nikada nisu dobili bilo kakvu informaciju koja bi teretila optuženog Macuru.

42. Kao neoborivi dokaz da je pretpostavljena komanda bila upoznata sa činjenicom da je došlo do stradanja borbene grupe govore inžinjerijski radovi koji su podrazumijevali asanaciju terena, odnosno prikupljanje i sahranjivanje mrtvih tijela. Odbrana tvrdi da je riječ o aktivnosti koju može angažovati samo komanda brigade, odnosno ni na koji način nije mogao angažovati obični komandir čete, odnosno optuženi Macura.

43. Odbrana se poziva na nalaz i mišljenje vještaka vojne struke Frančeševića koji u paragrafu 82 svog nalaza kaže: "Komandir čete u sastavu svoje čete nema ni jedinice

vojne policije niti Službu vojne bezbjednosti. Ono što je on mogao učiniti jeste da o krivičnom djelu odmah izvjesti komandanta drugog bataljona koji u sastavu svoje komande ima stručno lice zaduženo za poslove bezbjednosti i koji može obaviti početne istražne radnje a komandant bataljona je mogao odmah tražiti od komandanta brigade angažovanje pripadnika vojne policije i službe vojne bezbjednosti sa ciljem prikupljanja dokaza i dokumentovanja krivičnog djela.” Odbrana zaključuje da je optuženi kao komandir čete učinio sve što je mogao, odnosno da je izvjestio pretpostavljenog starješinu o izvršenju krivičnog djela.

44. Također, odbrana je dala i detaljan osvrt na iskaze svjedoka obrane Stojana Pećanina, Vladimira Slijepčevića, Tihomira Aralice i Miroslava Vučenovića, a čiji iskazi dodatno potkrepljuju navode da se optuženi Macura u vrijeme kritičnog događaja nije nalazio na licu mjesta, već se nalazio kod pošte i u bolnici.

45. Odbrana zaključuje da Tužilaštvo nije Sudu pružilo bilo kakve dokaze da je optuženi imao saznanja da se priprema zločin, da ga može spriječiti kao i to da Macura nije informisao svoje pretpostavljene o tome šta se desilo.

46. Odbrana ističe da se nagađanja Tužilaštva o tome da se optuženi nalazio na licu mjesta nikako ne mogu cijeniti, jer apsolutno niko nije čuo ni vidio Macuru u blizini mjesta zarobljavanja a pogotovo ne na mjestu ubistva lica.

47. Na kraju završnih izlaganja, odbrana ističe da optuženi Rade Macura, cijeneći sve izvedene dokaze pojedinačno a i skupno shodno članu 15. i 281. ZKP BiH, nije kriv za djela koja mu se optužnicom stavljaju na teret, te imajući u vidu sve navedeno, odbrana je mišljenja da je jedino moguće rješenje u odnosu na optuženog da sudeće vijeće, shodno članu 284. stav 1. ZKP BiH, donese presudu kojom se optuženi oslobađa krivične odgovornosti, pri tome, posebno ističući da nije dokazano da je isti počinio krivično djelo koje mu je optužnicom stavljeno na teret.

IV. PROCESNE ODLUKE

(I) IZUZETAK OD NEPOSREDNOG IZVOĐENJA DOKAZA – KORIŠTENJE ISKAZA SVJEDOKA U SKLADU SA ČLANOM 273. STAV 2. ZKP BIH

48. Tužilaštvo BiH je predložilo da se na glavnom pretresu u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH godine pročita iskaz svjedoka Stanka Bojanića, koji je u međuvremenu preminuo, zatim da Vijeće izvrši uvidu u medicinsku dokumentaciju za svjedoke Petra Čekića, Sabru Bosnić, Hajru Blažević i Veljku Vekića, te da, u skladu sa naprijed navedenom odredbom ZKP BiH, donese odluku da se njihovi iskazi također pročitaju na glavnom pretresu, s obzirom da je njihov dolazak pred Sud znatno otežan iz razloga lošeg zdravstvenog stanja istih.

49. Odbrana optuženog se nije protivila prijedlogu za čitanje iskaza svjedoka Stanka Bojića, Petra Čekića, Sabru Bosnić, Hajru Blažević, dok je u odnosu na prijedlog optužbe za čitanje iskaza svjedoka Vekića, odbrana dala saglasnost nakon što je izvršeno vještačenje svjedoka.

50. Član 273. ZKP BiH, a koji se odnosi na izuzetke od neposrednog izvođenja dokaza, u stavu 2. predviđa da: *“zapisnici o iskazima datim u istrazi mogu se po odluci sudije odnosno vijeća pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu samo u slučaju ako su ispitane osobe umrle, duševno oboljele, ili se ne mogu pronaći, ili je njihov dolazak pred Sud nemoguć, ili je znatno otežan iz važnih razloga“.*

51. Kako je u sudski spis uložen Izvod iz matične knjige umrlog Stanka Bojanića¹, iz kojeg nesumnjivo proizilazi da je navedeno lice preminulo, zbog čega njegovo ispitivanje nije bilo moguće na glavnom pretresu, to je Vijeće prihvatilo prijedlog Tužilaštva da se na nastavku glavnog pretresa održanog dana 23.03.2022. godine pročita iskaz umrlog svjedoka, i to: **(T-4)** Zapisnik o saslušanju svjedoka Stanka Bojanića, Tužilaštvo BiH broj: T20 0 KTRZ 0019769 20 od dana 10.02.2021. godine, kao i **(T-4A)** Zapisnik o saslušanju svjedoka Stanka Bojanića, Tužilaštvo BiH broj: T20 0 KTRZ 0019769 20 od dana 09.06.2021. godine.

52. Kada je u pitanju svjedok Veljko Vekić, Vijeće je dana 26.10.2022. godine izdalo naredbu za medicinsko vještačenje svjedoka, te isto povjerilo stalnom sudskom vještaku specijalisti neropsihijatrije prim.dr. Vasika Drašković. U tom pravcu, zadatak vještaka je sačiniti nalaz i mišljenje na okolnost da li je ovaj svjedok, obzirom na njegovo zdravstveno stanje, sposoban doći u Sud BiH, s sjedištem u Sarajevu, radi svjedočenja u ovom predmetu. Dana 08.12.2022. godine vještak je dostavio Vijeću Nalaz i mišljenje od 06.12.2022. godine, u kojem navodi da je mišljenja da svjedok nije sposoban ... da prisustvuje na suđenju kao svjedok jer bi sudski proces za njega bio ..., a ponovna ... njega kao svjedoka bi mogla dovesti do ..., ... što bi bilo ...

53. Imajući u vidu navedeno, odnosno dostavljeni nalaz i mišljenje vještaka prim.dr. Vasika Drašković, te saglasnost odbrane da se vještak ne poziva, kao i saglasnost da se iskazi svjedoka Vekića pročitaju, Vijeće je, u skladu sa članom 273. stav. 2. ZKP BiH, donijelo odluku da se na glavnom pretresu pročita **(T-94)** Zapisnik o saslušanju svjedoka Veljka Vekića SIPA broj: I-16-14/3-04-1-33-96/09 od 16.05.2017. godine, kao i **(T-94A)** Zapisnik o saslušanju svjedoka Veljka Vekića SIPA, broj: I-16-14/3-04-1-33-30/09, Banja Luka 20.05.2021. godine.

54. Nadalje, kada su u pitanju svjedoci Petar Čekić, Sabra Bosnić i Hajra Blažević, optužba je u odnosu na svjedoka Čekića dostavila Vijeću dopis od 04.03.2022. godine, zajedno sa medicinskom dokumentacijom, te predložila da se u skladu sa članom 273. stav. 2. ZKP BiH iskaz ovog svjedoka pročita na glavnom pretresu, odnosno, optužba je u odnosu na svjedoke Bosnić i Blažević dostavila prijedlog od 15.11.2022. godine, zajedno sa medicinskom dokumentacijom, uz prijedlog da se isti u skladu sa nevedenom odredbom ZKP BiH pročitaju na glavnom pretresu.

55. Imajući u vidu navedeno, odnosno dostavljenu medicinsku dokumentaciju, te salgasnost odbrane da se iskazi svjedoka Čekića, Bosnić i Blažević pročitaju, Vijeće je, u skladu sa članom 273. stav. 2. ZKP BiH, donijelo odluku da se na glavnom pretresu održanom dana 08.03.2022. godine pročita **(T-2)** pročita Zapisnik o saslušanju svjedoka Petar Čekić, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj: I-16-14/3-04-2-33-91/09 od 25.04.2017 godine, odnosno, na pretresu održanom dana 16.11.2022. godine pročita **(T-**

¹ **T-3-** Izvod iz matične knjige umrlih za lice Stanko Bojanić broj: 03/1-202-1-731/22 od 15.03.2022. godine

11) Zapisnik o saslušanju svjedoka Sabra Bosnić Tužilaštvo BiH, broj: T20 OKTRZ 0004085 12, Sarajevo, 02.04.2019.godine, kao i (T-12) Zapisnik o saslušanju svjedoka Hajra Blažević, BiH Ministarstvo sigurnosti, Državna agencija za istragu i zaštitu, broj: I-16-14/3-04-1-33-77/09, Banja Luka: 30.11.2020.godine

(II) ODLUKA O MJERAMA ZAŠTITE SVJEDOKA

56. Tužilaštvo BiH je na ročištu za glavni pretres održanom dana 19.07.2021. godine, predložio Vijeću određivanje mjera zaštite za svjedoka M, koji osjeća bojazan da bi zbog sadržaja svjedočenja mogao imati sigurnosne probleme i da bi ta opasnost bila izraženija nakon svjedočenja, s obzirom da svjedoči o događajima navedenim u optužnici. Odbrana optuženog Macure se nije protivila dodjeljivanju mjera zaštite, te je Vijeće svjedoku dodijelilo pseudonim M. Također, lični podaci svjedoka pod pseudonimom M ostaće povjerljivi dok ovaj Sud ne odluči drugačije, a najduže petnaest (15) godina nakon što odluka postane pravosnažna.

57. Ova odluka je donesena iz razloga što je Vijeće zaključilo da svjedok M spada u kategoriju svjedoka pod prijetnjom. Također, Vijeće je zaključilo da nepobitno proizilazi postojanje razumnog osnova za bojazan da bi lična sigurnost svjedoka ili sigurnost njegove porodice bila dovedena u opasnost, a koja opasnost bi vjerovatno proistekla kao posljedica njegovog svjedočenja, zbog čega je u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka, ovom svjedoku Vijeće i odredilo mjere zaštite.

58. Sem toga, na nastavku glavnog pretresa održanog dana 19.07.2022. godine (svjedok M), Vijeće je dodatno, iz razloga lične sigurnosti i sigurnosti porodice svjedoka, kao i uznemirenosti usljed suočavanja sa optuženim u sudnici, zabranilo izdavanje video snimka svjedočenja navedenog svjedoka, kao i objavlivanje fotografije istog u svim elektronskim i printanim odnosno štampanim medijima.

(III) ODLUKA O ISKLJUČENJU JAVNOSTI

59. Vijeće je odluku o isključenju javnosti sa dijela nastavka glavnog pretresa održanog dana 19.07.2022. godine, kada se raspravljalo o mjerama zaštite svjedoku pod pseudonimom M, odnosno kada je pominjano ime ovog zaštićenog svjedoka, donijelo u skladu sa članom 235. ZKP BiH.

60. Stranke i branioc optuženog se nisu protivili isključenju javnosti sa (dijela) glavnog pretresa.

61. U navedenom slučaju isključenja javnosti, Vijeće je, nakon razmatranja sudske prakse, koja ukazuje da nije uvijek moguće predvidjeti i potpuno kontrolisati dinamiku izjašnjenja o pravnim i činjeničnim pitanjima, odlučilo da isključi javnost sa dijela glavnog pretresa prilikom rasprave o određivanju zaštitnih mjera svjedoku u skladu sa datim okolnostima.

62. Prije nego je sa dijela glavnog pretresa isključena javnost Vijeće je, u javnom zasjedanju, upoznao sve prisutne o razlozima za isključenje javnosti, te je, isto tako, javno objavilo odluku koja je donesena na dijelu pretresa sa kojeg je javnost bila isključena.

(IV) IZMJENA REDOSLJEDA IZVOĐENJA DOKAZA

63. Članom 261. ZKP-a BiH propisan je redosljed kojim se izvode dokazi na glavnom pretresu, međutim, kada je to u interesu pravde, sudija odnosno vijeće može odlučiti da izmjeni zakonom propisani redosljed, odnosno sudija/predsjednik vijeća može odrediti da se zbog posebnih okolnosti odstupa od redovnog tok raspravljanja, a naročito zbog broja optuženih, broja krivičnih djela i obima dokaznog materijala.

64. Upravo, rukovodeći se interesima pravde, vijeće je na nastavku glavnog pretresa na dan 13.12.2022. donijelo rješenje kojim se mijenja redosljed izvođenja dokaza, odnosno rješenje temeljem koga se, zbog postojanja posebnih okolnosti, odstupa od zakonom propisanog toka glavnog pretresa. Naime, vodeći računa o odredbi iz člana 13. istog Zakona kojom se propisuje obaveza Suda da postupak provede bez odugovlačenja, vijeće je odlučilo da na pomenutom nastavku glavnog pretresa od 13.12.2022. godine sasluša svjedoke odbrane optuženog Macure, uprkos činjenici da tada još uvijek nije bio okončan postupak izvođenja dokaza od strane Tužilaštva. *Posebne okolnosti* koje su navele vijeće da donese takvu odluku sastoje se u činjenici da Tužilaštvo nije moglo saslušati vještaka Hamza Dr Žujo neposredno pred ovim Sudom, obzirom da vještak iz objektivnih razloga nije bio u mogućnosti da pristupi na Sud u toku izvođenja dokaza optužbe. S tim u vezi, Vijeće odlučilo izmijeniti redosljed izvođenja dokaza, sve dok se ne steknu uslovi da se pomenuti vještak sasluša neposredno pred ovim Vijećem, zbog čega nije bilo moguće blagovremeno organizovati nastavak glavnog pretresa na kome bi se isti saslušao, a da se time ne probije zakonski rok od 30 dana. Upravo kako ne bi došlo do probijanja navedenog roka, vodeći se načelom ekonomičnosti postupka, vijeće je donijelo odluku da iskoristi legitimnu zakonsku mogućnost i izmjeni redosljed izvođenja dokaza na način kako je to prethodno opisano.

65. Također, do izmjene redosljeda u izvođenju dokaza došlo je i na nastavku glavnog pretresa održanog dana 21.02.2023. godine, kada su se u toku izvođenja dokaza odbrane optuženog stekli uslovi da se vještak Tužilaštva, Hamza Dr Žujo sasluša neposredno na glavnom pretresu, a pri tome nisu se stekli uslovi da vještak vojne struke Radomir Keserović, kojeg je predložila odbrana usmeno izloži Nalaz i mišljenje, obzirom da isti još uvijek nije bio finaliziran, a potom i dostavljen ovom Vijeću. S tim u vezi, Vijeće je donijelo odluku da se na sljedećem nastavku glavnog pretresa održanog dana 28.03.2023. godine izmjeni redosljed izvođenja dokaza, odnosno da odbrana optuženog nastavi sa izvođenjem svojih dokaznim prijedloga, iz razloga jer je upravo vještak Keserović dostavio Vijeću nalaz, nakon čega je i na navedenom ročištu za nastavak glavnog pretresa, isti usmeno i izložio.

66. Nadalje, Vijeće je imajući u vidu činjenicu da je dana 08.12.2022. godine dostavljen nalaz i mišljenje vještaka prim.dr. Vasika Drašković, donijelo odluku o izmjeni redosljeda izvođenja dokaza, obzirom na posebne okolnosti, a koje su se sastojale u činjenici da je saslušanje vještaka Keserovića okončano, te da su ispunjeni uslovi da se zapisnici o saslušanju svjedoka Vekića, obzirom na ranije datu saglasnost odbrane da se isti pročitaju i dostavljeni nalaz i mišljenje vještaka neurospihijatra od 08.12.2022. godine za svjedoka Vekića.

67. Imajući u vidu obavezu Suda da izbjegava odugovlačenje postupka i sa ciljem izbjegavanja probijanja zakonskog roka od 30 dana između dva nastavka glavnog

pretresa, vijeće je svim navedenih, jednako kao u prvom slučaju, donijelo odluku da iskoristi legitimnu zakonsku mogućnost i time izmjeni redosljed izvođenja dokaza.

(V) NASTAVLJANJE ODGOĐENOG GLAVNOG PRETRESA (ČLAN 251. STAV 2. ZKP BIH)

68. Odredba člana 251. stav 2. ZKP BiH predviđa da „*glavni pretres koji je odgođen mora ponovo početi ako se izmijenio sastav vijeća ili ako je odgađanje trajalo duže od 30 dana, ali uz saglasnost stranaka i branioca vijeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši novi uviđaj, nego da se koriste iskazi svjedoka i vještaka dati na ranijem glavnom pretresu...*“.

69. Tokom dokaznog postupka, između nastavaka glavnog pretresa od 21.12.2021. godine i 08.02.2022. godine, zatim od 19.07.2022. godine do 06.09.2022. godine, te 13.12.2022. godine i 31.01.2023. godine, 21.02.2023. godine do 28.03.2023. godine, te 28.03.2023. godine do 16.05.2023. godine, kao i od 30.05.2023. godine do 04.07.2023. godine protekao je rok od 30 dana. S tim u vezi, stranke i odbrane su se izjasnile da se ne protive probijanju roka od 30 dana između dva nastavka glavnog pretresa.

70. Na nastavcima glavnih pretresa 08.02.2022. godine, 06.09.2022. godine, 31.01.2023. godine, 28.03.2023. godine, 16.05.2023. godine i 04.07.2023. godine ponovo je otvoren glavni pretres, dok u smislu odredbe člana 251. stav 2. ZKP BiH, a uz saglasnog stranaka i odbrane u tom pravcu, Vijeće nije ponovo izvodilo provedene dokaze, već su svi ranije izvedeni dokazi prihvaćeni u ovom postupku.

(VI) ODLUKA O DOKAZNIM PRIJEDLOZIMA ODBRANE, REPLICI I DUPLICI

a) odluka o dokazima replike i duplike

71. Dana 06.04.2023. godine Tužilaštvo BiH je dostavilo prijedlog dokaza kojim se pobijaju navodi svjedoka odbrane optuženog Tihomira Aralice u vezi njegovog liječenja u bolnici Gradiška, kao i u vezi njegovog vojnog angažmana u gradiškoj brigadi u inkriminisanom periodu, i to predloženim ulaganjem materijalne dokumentacije **(T-96)** Dokumentacija, JZU Bolnica Gradiška od 17.02.2023. godine. Prilog protokol JZU Bolnice Gradiška bolničkih pacijenata od dana 23.06.1992. godine i **(T-95)** Obrazac Vob 3 Aralica Tihomir serija, broj vojne knjižice BČ 171139 RR: 8175 ZA Vojnik za rad 11101 i Obrazac Vob 2 Aralica Tihomir serija, broj vojne knjižice BČ 171139 RR: 2501/71.

72. S tim u vezi, Vijeće je prihvatilo navedeni prijedlog, te je navedena materijalna dokumentaciju kao dokazi replike, prvo predočeni, a potom i uloženi u sudski spis na glavnom pretresu održanom dana 16.05.2023. godine.

73. Odbrana optuženog Macure je dana 05.05.2023. godine dopisom obavijestila Vijeće da odustaje od prijedloga da se kao dokaz duplike sasluša svjedok Tihomir Aralica, te predložila da se kao dokazi duplike, predoči, a potom i uloži u sudski spis materijalna dokumentacija kojom se pobijaju dokazi replike i to **(O-2)** Potvrda JZU Bolnica Gradiška broj: 01-10006/23 datum: 27.04.2023. godine i **(O-3)** Vojna knjižica broj 171139, Tihomir Aralica.

74. Na glavnom pretresu dana 16.05.2023. godine nakon što je Vijeće prihvatilo navedeni prijedlog, u sudski spis uložena je materijalna dokumentacija u vezi pomenutih okolnosti i osporavanja istih.

b) odluka o izmijenjenoj optužnici

75. Tužilaštvo BiH je dana 19.05.2023. godine, dostavilo Sudu izmjenjenu optužnicu broj T20 0 KTRZ 001 9769 20 od 19.05.2023. godine. U vezi sa tim, odbrana optuženog Radeta Macure je dopisom od 25.05.2023. godine obavijestila Vijeće da je 23.05.2023. godine zaprimila tekst izmjenjene optužnice, istovremeno navodeći da nema primjedbi na izmjenjeni tekst optužnice, kao niti da traži vrijeme za pripremu nastavka suđenja, niti da ima prijedloga za dodatne dokaze, te da je na koncu, odbrana optuženog, spremna dati završna izlaganja u konkretnom postupku.

76. Shodno navedenom, Vijeće je, prihvatilo izmjenjenu optužnicu, posebice što istom nije otežan procesni položaj optuženog, nalazeći da je ista u granicama objektivnog i subjektivnog identiteta.

V. OCJENA DOKAZA

77. Prilikom razmatranja i ocjene dokaza koji su provedeni na glavnom pretresu, Vijeće se rukovalo osnovnim načelima propisanim u ZKP BiH, Europske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP) i uspostavljenim praksom MKSJ, Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (MKSR) i Europskog suda za ljudska prava (ESLJP), a koji će u nastavku biti navedeni.

78. Prije svega, Vijeće je imalo u vidu da je svrha sudskog postupka da se osigura da niko nevin ne bude osuđen, a da se učiniocu krivičnog djela izrekne krivičnopravna sankcija pod uslovima propisanim KZ BiH i u zakonom propisanom postupku (član 2. stav 1. ZKP BiH).

79. U tom smislu, član 3. stav 1. ZKP BiH određuje da se svako smatra nevinim za krivično djelo dok se pravosnažnom presudom ne utvrdi njegova krivica. Procesna pretpostavka nevinosti je tzv. *privremena pretpostavka (praesumptio iuris tantum)* koja vrijedi dok se suprotno ne dokaže. Zbog usvajanja ove pretpostavke, optuženi su oslobođeni tereta dokazivanja svoje nevinosti. Slijedom toga, teret dokazivanja suprotnog od onog što predviđa pretpostavka nevinosti je na tužiocu. Pri tome, pretpostavka nevinosti se odnosi ne samo na krivnju optuženog, već i na sve druge bitne elemente koji stoje u međusobnoj vezi u pojmu krivičnog djela (radnja izvršenja, protivpravnost ili kažnjivost).

80. Navedeno potvrđuju i judikati ESLJP², prema kojima presumcija nevinosti ima, između ostalog, sljedeće posljedice:

² Npr. *Saunders protiv Velike Britanije, 1996.*, Izvještaj 1996-IV, *Barbera, Messegue i Jabardo protiv Španije, 1988.*, Serija A br. 146.

- (i) *optuženi nije dužan dokazivati svoju nevinost i teret dokazivanja leži na suprotnoj strani, dakle tužiocu; i*
- (ii) *sud mora donijeti oslobađajuću presudu ne samo kad je uvjeren u nevinost optuženog, nego i u situaciji kad o tome postoji razumna sumnja.*

81. Jedna od neposrednih posljedica presumpcije nevinosti je izričita zakonska odredba sadržana u članu 3. stav 2. ZKP BiH koja propisuje da će sumnju u pogledu postojanja činjenica koje čine obilježja krivičnog djela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe krivičnog zakonodavstva, sud rješiti na način koji je povoljniji za optuženog.

82. Konkretno, riječ je o načelu *in dubio pro reo*, ili načelu koje je izraz pogodovanja optuženog. Neku činjenicu sud može na temelju ocjene dokaza smatrati utvrđenom kada se uvjerio u njezino postojanje koje mora proizlaziti iz dokaza izvedenih na glavnom pretresu i kad u tom pogledu postupajuće vijeće nema više nikakvih dvojbi. Pri tome sve činjenice koje su *in peius* (na štetu) optuženog moraju se utvrditi sa apsolutnom sigurnošću. Drugim riječima, moraju se dokazati *van razumne sumnje*. Ukoliko se to ne postigne uzima se kao da one i ne postoje. Sve činjenice koje su *in favorem* (u korist) optužene osobe uzimaju se kao da postoje i onda i kad su utvrđene samo sa vjerovatnošću. Ako se i nakon savjesne ocjene dokaza „...*pojedinačno i u vezi sa ostalim dokazima...*“³ sumnje ne daju otkloniti, prema normi iz člana 3. stav 2. ZKP BiH, u sumnji sud rješava na način povoljniji za optuženog.

83. Rezultat primjene pravila *in dubio pro reo* uvijek mora biti izricanje presude u korist optuženog, što u slučaju sumnje oko pravno relevantnih činjenica predviđenih materijalnim krivičnim pravom uključuje ne samo blažu kaznu kada je krivica utvrđena, nego i oslobađajuću presudu u slučajevima u kojima glavni pretres nije mogao razjasniti sumnju oko pitanja je li optuženi počinio krivično djelo iz optužbe.

84. U ovom smislu je i odredba člana 284. tačka c) ZKP BiH prema kojoj će se optuženi osloboditi od optužbe „*ako nije dokazano da je optuženi učinio krivično djelo za koje se optužuje*“, što znači, ne samo u slučajevima u kojima uopšte nisu izvedeni dokazi za optužbu, nego i u slučaju kada su dokazi izvedeni, ali su isti nedovoljni da sud, na osnovu njihove ocjene, izvede zaključke o nedvojbena postojanju činjenica iznesenih u optužbi.

85. U vezi navedenog Vijeće je prilikom ocjene dokaza imalo u vidu i standard dokazivanja „*van razumne sumnje*“ kojeg je ustanovila sudska praksa kao uslov za izricanje osuđujuće presude. Prema opšteprihvaćenom stanovištu, dokazi van razumne sumnje su dokazi na osnovu kojih se pouzdano može zaključiti da postoji najveći stepen vjerovatnoće da je optuženi počinio krivično djelo.

86. Vijeće je imalo u vidu i odredbu člana 14. stav 2. ZKP BiH koja propisuje da je sud dužan razmatrati i ocjenjivati dokaze koji idu u korist optuženog sa jednakom pažnjom kao i dokaze koji ga terete.

³ Član 281. stav 2. ZKP BiH.

87. Osim toga, Vijeće je razmatralo i cijeno sve dokaze izvedene na glavnom pretresu, kako pojedinačno, tako i u njihovoj međusobnoj vezi, u skladu sa članom 281. ZKP BiH⁴, ali u nastavku presude će navesti samo one dokaze koji su relevantni za donošenje odluke, te obrazlagati i iznositi zaključke samo o činjenicama koje su od suštinske važnosti za odluku Suda.

88. Vijeće također podsjeća na član 15. ZKP BiH, kojim se rukovalo i u kojem je sadržan jedan od temeljnih principa krivičnog zakonodavstva – princip slobodne ocjene dokaza, koji je ograničen jedino principom zakonitosti dokaza⁵, što znači da je ocjena dokaza oslobođena formalnih pravnih pravila koja bi određivala vrijednost pojedinih dokaza. Uspostavljajući ovaj princip, zakonodavac je dao neophodnu slobodu sudskoj vlasti i pokazao povjerenje u prosudbenu moć sudija.

89. Vijeće je imalo u vidu i praksu ESLJP⁶ prema kojoj se sud, iako je obavezan dati razloge za svoju odluku, ne mora detaljno baviti svakim argumentom koji je iznijela neka od strana u postupku.

90. Isto tako, Vijeće je uzelo u obzir stav žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Kvočka i dr.* da je stvar diskrecione ocjene pretresnog vijeća koje će pravne argumente razmotriti. Što se tiče zaključaka o činjenicama, pretresno vijeće je dužno da izvede samo one zaključke o činjenicama koji su od suštinske važnosti za utvrđivanje krivice po određenoj tački optužnice. Nije nužno osvrutati se na svaki iskaz svjedoka ili svaki dokaz u sudskom spisu.⁷

91. Član 6. stav 1. EKLJP nameće obavezu svim sudovima da *“ukažu dovoljno jasno na osnove na kojima oni zasnivaju svoju odluku”*⁸. Iako priznaje primat domaćih sudskih organa u davanju ocjene šta je relevantno i prihvatljivo, član 6. stav 1. EKLJP nameće domaćim sudovima obavezu da na odgovarajući način izvrše ispitivanje podnesaka, argumenata i dokaza koje su podnijele strane⁹. U vezi sa tim, sudovi moraju razmotriti i raščistiti sve značajne nepodudarnosti u iskazima strana u postupku, ukazati da li je neki od osporenih dokaza neprihvatljiv, te ako jeste, po kom osnovu.¹⁰

92. Prilikom ocjene iskaza saslušanih svjedoka Vijeće je nastojalo sagledati njihovo svjedočenje u cjelini, cijeneći pri tome kako sadržinu samog iskaza, tako i držanje i ponašanje svjedoka tokom davanja iskaza. U tom smislu Vijeće je cijeno praksu MKSR i stav Žalbenog vijeća zauzet u predmetu *Nahimana i dr.* u kojem Žalbeno vijeće podsjeća da *„pretresno vijeće ima puno diskreciono pravo da odmjeri koju će težinu i vjerodostojnost pripisati iskazu nekog svjedoka. Pri tome, pretresno vijeće mora uzimati u obzir relevantne faktore u zavisnosti od konkretnog slučaja, uključujući i ponašanje svjedoka u sudnici, njegovu ulogu u datim događajima, uvjerljivost i jasnoću njegovog iskaza, pitanja da li ima*

⁴ Član 281. ZKP BiH (Dokazi na kojima se zasniva presuda): *„Sud zasniva presudu samo na činjenicama i dokazima koji su izneseni na glavnom pretresu. Sud je dužan savjesno ocijeniti svaki dokaz pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene izvesti zaključak je li neka činjenica dokazana.”*

⁵ Član 10. ZKP BiH (Zakonitost dokaza): *„Sud ne može zasnovati svoju odluku na dokazima pribavljenim povredama ljudskih prava i sloboda propisanih ustavom i međunarodnim ugovorima koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala, niti na dokazima koji su pribavljeni bitnim povredama ovog zakona.”*

⁶ ESLJP, *Garcia Ruiz v. Spain*, No. 30544/96, 21. januara 1999. godine.

⁷ MKSJ, presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Kvočka i dr.* (IT-98-30/1-A), paragraf 23-25.

⁸ ESLJP, *Georgiadis protiv Grčke*, paragraf 606.

⁹ ESLJP, *Van de Hurk protiv Nizozemske*, paragraf 59.

¹⁰ ESLJP, *Khamidov protiv Rusije*, paragraf 173.

*protivrječnosti ili nedosljednosti u njegovim uzastopnim izjavama ili između njegovog svjedočenja i drugih dokaza, te odgovore tog svjedoka tokom unakrsnog ispitivanja.*¹¹

93. Vijeće je imalo u vidu da pouzdanost iskaza jednog svjedoka zavisi od njegovog poznavanja činjenica, ali na pouzdanost iskaza u velikoj mjeri može uticati protek vremena, nestalnost ljudske percepcije kao i traumatičnost samog događaja o kome svjedoči. Nedosljednosti u iskazu svjedoka ne znače same po sebi da sudsko vijeće koje postupa razložno to svjedočenje mora odbaciti kao nepouzđano.¹² Slično tome, faktori kao što su vremenski razmak između događaja i svjedočenja, mogući uticaj trećih lica, nepodudarnosti, ili stresne okolnosti u vrijeme događaja ne isključuju automatski mogućnost da se vijeće osloni na takav iskaz. Vijeće je uporedilo činjenice o kojima određeni svjedok svjedoči sa činjenicama koje su utvrđene od strane drugih svjedoka, te materijalnim dokazima kako bi se utvrdilo da li su njegovi navodi potkrijepljeni ili osporeni drugim dokazima u ovome predmetu.

94. Vijeće je prilikom ocjenjivanja dokazne snage iskaza saslušanih svjedoka razmotrilo razlike u iskazima svjedoka datim na glavnim pretresom i u ranijim fazama postupka, na koje je ukazivano od strane i optužbe i odbrane. U tom smislu, Vijeće je razlike u izjavama o određenim činjenicama, datim u različito vrijeme i pred različitim organima, kao i pojašnjenja o uzrocima tih razlika datim na glavnom pretresu, analiziralo i cijenilo za svaki pojedini slučaj konkretno, te u njihovoj povezanosti sa drugim dokazima, a zatim odlučilo o njihovoj vjerodostojnosti, o čemu će detaljnije biti obrazloženo u nastavku, prilikom analize dokaza u odnosu na činjenični opis optužnice.

VI. RELEVANTNO PRAVO

95. Izmjenjenom optužnicom Tužilaštva, optuženi Rade Macura se tereti za počinjenje krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), u vezi sa članom 180. stav 2. istog zakona, tako što je postupao suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava i to odredbe člana 3. stav 1. tačka a) IV Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata od 12.08.1949. godine kao i člana 146. u vezi sa članom 147. iste Konvencije, člana 87. stav 3. Prvog dopunskog protokola uz Ženevske konvencije od 12.08.1949. i člana 4. stav 1. i 2. a) Drugog dopunskog protokola uz Ženevske konvencije od 12.08.1949. godine.

96. Odredba člana člana 173. tačka c) KZ BiH propisuje:

“Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi ili učini koje od ovih djela:

*c) **ubijanja**, namjerno nanošenje osobi snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje (mučenje), nečovječno postupanje, biološke, medicinske ili druge znanstvene eksperimente, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije, nanošenje velikih patnji ili povreda tjelesnog integriteta ili zdravlja,*

¹¹ MKSR, presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Nahimana i dr.* (ICTR-99-52-A), paragraf 194.

¹² MKSJ, presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Čelebić*, paragraf 485 i 496 – 498.

kaznit će se zatvorom najmanje 10 godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.“

97. Krivično djelo koje je optuženom stavljeno na teret, prema zakonskoj definiciji člana 173. stav 1. tačka c) KZ BiH, ima sljedeće elemente: da djelo počinioca mora biti počinjeno suprotno pravilima međunarodnog prava; da kršenje mora biti počinjeno u vrijeme rata; da djelo počinioca mora biti povezano sa ratom, te da počinitelj mora narediti ili počiniti djelo.

98. Imajući u vidu da nakon izvršene analize i ocjene prezentiranog dokaznog materijala, nije utvrđeno, van razumne sumnje, da je optuženi Rade Macura počinio krivično djelo, koje mu je optužnicom stavljeno na teret, Vijeće neće obrazlagati postojanje opštih elemenata predmetnog krivičnog djela, ali će se, obzirom da se optuženom Macuri na teret stavlja komandna odgovornost, u nastavku obrazloženja presude, detaljno osvrnuti na pitanje postojanja odgovornosti optuženog kao nadređene osobe i obaveze da preduzme nužne i razumne mjere da, njemu podređeni učinitelji krivičnog djela budu kažnjeni, te u tom pravcu iznijeti svoje nalaze i ocjene u pogledu istih, te isto tako, u nastavku, obrazložiti iz kojih razloga nalazi da su lica ubijena u Turjaku bili civili.

99. S tim u vezi odredba člana 3. stav 1. tačka a) Ženevske konvencije (I-IV), u relevantnom dijelu glasi: *„U slučaju oružanih sukoba koji nemaju međunarodni karakter, a koji izbiju na području jedne od visokih strana ugovornica, svaka zaraćena strana dužna je primjenjivati barem sljedeće odredbe:*

Prema licima koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, uključujući pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i osobe izbačene iz stroja zbog bolesti, rana, lišenja slobode ili bilo kojeg drugog razloga, u svakoj će se prilici postupati čovječno, bez ikakvog nepovoljnog razlikovanja utemeljenog na rasi, boji kože, vjeroispovijesti ili uvjerenju, spolu, rođenju ili imovinskom stanju ili bilo kojem drugom sličnom mjerilu.

100. Navedeni član 3. Konvencije se smatra odredbom običajnog prava i obavezujući je za sve strane u sukobu, bilo nemeđunarodnom ili međunarodnom, te je stoga ova odredba bila važeća u vrijeme i na mjestu događaja za koje se optuženi tereti.

101. Dakle, suština ove odredbe jeste da svim osobama koje ne učestvuju direktno u neprijateljstvima garantuju određena prava, odnosno garantuje se humano postupanje i zabranjuju se određeni postupci taksativno nabrojani u tačkama člana 3. Konvencije.

102. Za bolje razumijevanje definicije “civila” date u zajedničkom članu 3. Konvencije i razumijevanje termina “neposredno u neprijateljstvima”, Sud se poziva na praksu MKSJ gdje se navedena sintagma definiše. Osoba aktivno sudjeluje u neprijateljstvima kada učestvuje u ratnim dejstvima koji će “po svom karakteru ili svrsi, vjerovatno nanijeti stvarnu štetu ljudstvu ili materijalno - tehničkim sredstvima oružanih snaga neprijatelja”.¹³

103. Na osnovu izvedenih materijalnih dokaza, posebno iskaza saslušanih svjedoka, pri tome imajući u vidu spol, godine života kao i činjenicu da su lica ubijena nakon što su predali, te na koncu i Izvoda iz matične knjige umrlih za navedena lica, Vijeće je,

¹³ MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Dragomir Milošević*, paragraf 947.

nedvosmisleno utvrdilo da su **ubijeni:** *Suvad (Šaban) Blažević, Himka (Beida) Hadžić, Sulejman (Kasim) Jaskić, Šaban (Aziz) Jaskić, Mirsad (Eniz) Kusuran, Hasan (Hakija) Mujičić, Nihad-Nijat (Iso) Nureski, Mensurka (Hamzalija) Poljak, Salih (Murat) Sinanagić i Maida (Meha) Zulić* bili civili, dakle da se radilo o kategoriji koja uživa zaštitu shodno odredbama zajedničkog člana 3. Konvencije Ženevskih konvencija od 12. avgusta 1949. godine i člana 4. i 13. Dodatnog protokola uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Protokol II).

104. U konkretnom slučaju radilo se o licima bošnjačke nacionalnosti koja su kao posljedica napada na mjesta u kojima su živjeli – područje Kozarca, u to vrijeme bila primorana da zbog svoje sigurnosti napuste to područje jer se isto nalazilo pod kontrolom Vojske Republike Srpske (VRS), a navedeno proizlazi iz izjava svjedoka oštećenih, drugih svjedoka i materijalne dokumentacije.

105. Svjedokinja Emina Jaskić navodi da je supruga **Šabana Jaskića** posljednji put vidjela oko 20. maja 1992. godine, par dana prije napada na Kozarac, kada je došao do kuće njenih roditelja i rekao da joj je sigurnije da ostane tu. O stradanju supruga Šabana saznaje tek nakon izvršene ekshumacije, a do nekih informacija je došla prilikom boravka u izbjeglištvu u Hrvatskoj. Tek po izvršenoj ekshumaciji i nakon izvršene DNK analize ustanovljeno je da pronađeni posmrtni ostaci pripadaju njenom suprugu. Dok je vršila identifikaciju, od garderobe je primjetila teksas košulju i hlače i vojne čizme. Svjedokinja jasno navodi da njen suprug Šaban Jaskić nije bio pripadnik vojske niti policije jer je ostao bez posla, a nije imao ni uniformu niti oružje, odnosno, da je isti bio civil.

106. Da je **Sulejman Jaskić** bio civil i da se tako i kretao, potvrđuje njegova sestra Sabiha Jaskić koja je živjela u Kamičanima, mjesna zajednica Kozarac, opština Prijedor. Svjedokinja navodi da se početkom rata osjetila napetost, da su Muslimani ostajali bez posla, djeca nisu išla u školu i bilo je opasno kretati se. Nadalje ističe da su u maju 1992. krenula granatiranja Kozarca i Kamičana, srpska vojska je ušla u Kozarac, stanovništvo su razdvajali na način da su Muslimani morali obilježiti kuće bijelim čaršafima, a na ruci su morali nositi trake, stanovništvo se krio na Kozari po šumama jer su se bojali za svoju sigurnost. Tvrdi da se njen brat Sulejman krio sa omladinom u šumi, da su se bojali ako se živi predaju da će ih ubiti, da je u par navrata silazio iz šume sa kolegama među kojima je bio i oštećeni Šaban Jaskić, dolazio je po hranu i odjeću, a posljednji put kad je došao svjedokinja mu je dala hlače, košulju, majicu, nešto malo higijene i hrane. Tom prilikom joj je rekao da on kreće prema Gradišci, preko Kozare, Turjaka, da bi krenuli prema Savi i tako prešli na teritorij RH, to je ujedno i posljednji put kad ga je vidjela. Njen brat nije bio pripadnik nijedne vojske, svjedokinja je išla na njegovo prepoznavanje i svjedoči da je na sebi imao dvoje hlače, od kojih su jedne bile sametne farmerke.

107. Svjedokinja Mirzeta Nureski navodi da njen brat **Nihad Nureski** nije bio vojno angažovan i nije imao oružje, da je u to vrijeme bio civil i da je od kuće otišao u civilnoj odjeći. Naime, kako to navodi Nihad (čije je ime pogrešno upisano u dokumentaciji kao Nijat jer je rođen u Makedoniji, pa su njihove vlasti pogrešno unijele ime) je odlučio da se krije na Kozari, otišao je od kuće dva dana poslije granatiranja Kozarca, bio je u civilnoj odjeći i sa sobom je imao zimsku jaknu. Nakon toga u selo ulazi srpska vojska, tražili su da muškarci izađu iz kuća, izišli su njen otac i braća, vodili su putem i njih i druge mještane, potom im naredili da legnu, tu su ih tukli i maltretirali, jedan od vojnika je podigao njene komšije Sakiba i Osmu Elkasovića a potom ih ubio pucajući im u glavu, dok su ona, majka i sestra to gledale kroz prozor. Navodi da su ostale muškarce odveli prema

Kozarcu, a tek nakon 10 godina saznala je za sudbinu oca i braće kada je pozvana na identifikaciju.

108. Da se zaista radilo o ljudima koji su bježali sa područja Kozarca potvrđuje i materijalni dokaz **T-81**¹⁴, u kome se pod tačkom 1.11 "*Planina Kozara*" navodi da su ljudi pokušali pobjeći kako bi se spasili od srpskih zločina nakon okupacije i invazije naselja. U dokumentu se kao oštećeni označavaju i oštećeni iz ovog konkretnog predmeta i to Salih Sinanagić, Hasan Mujičić, Šaban Jaskić, Maida Zulić, Mensurka Poljak, Mirsad Kusuran i Suvad Blažević.

109. Da su oštećeni Salih Sinanagić, Hasan Mujičić, Šaban Jaskić, Maida Zulić, Mensurka Poljak, Mirsad Kusuran i Suvad Blažević, čiji su posmrtni ostaci ekshumirani dana 02.07. i 03.07. 2003. godine iz masovne grobnice u Turjaku, bili u civilnoj odjeći, proizilazi iz konačnih izvještaja o obdukcijama ekshumiranih tijela a koji su sačinjeni pojedinačno za svakog oštećenog od strane sudskog vještaka medicinske struke prim. dr. Miroslava Rakočevića (umro – Izvod iz MKU Matični ured Bihać broj: 07/1-10-5239/2020 od 30.11.2020. godine, materijalni dokaz **T-90**), a isti su potvrđeni kao takvi nalazom i mišljenjem stalnog sudskog vještaka – specijaliste sudske medicine dr. Hamze Žujo (**T-87**) u kojima je konstatovana i odjeća pronađena sa posmrtnim ostacima oštećenih, te se iz toga može jasno zaključiti da se uglavnom radilo o civilnoj odjeći, a da je samo u tri slučaja nađen po jedan dio vojne odjeće (*vjetrovka, mantil i čizme*) dok je i u ovim slučajevima sva ostala odjeća bila civilna. Da su oštećeni na sebi imali civilnu odjeću, svojim iskazima su potvrdili i svjedoci Mirko Čupić, Đurad Račić, Stanko Bojanić, Veljko Vekić, Branislav Čulibrk, Mirko Dajić i Milan Savković.

110. Iz izvještaja o obdukcijama proizilazi da su svi oštećeni umrli nasilnom smrću, odnosno obukcijom posmrtnih ostataka **Maide Zulić** utvrđen je prijelom desnih rebara od 5.-7. i lijevog 7. rebra, prijelom 12. grudnog i 1. slabinskog pršljena kičme, prijelom palčane kosti i lijeve podlaktice, prijelom desne strane karlice i prijelom desne natkoljenice – uzrok smrti – strijelne rane grudnog koša, lijeve podlaktice, desne strane karlice i natkoljenice.

111. Obdukcijom je nadalje utvrđeno da su kod **Saliha Sinanagića** utvrđeni višestruki prijelomi kostiju lobanje, prijelom tijela grudne kosti, prijelom lijevog 8.rebra, prijelom obje kosti desne podlaktice – uzrok smrti – strijelne rane glave, grudnog koša i desne podlaktice.

112. Kod **Nihada/Nijata Nureski** utvrđen je prijelom tijela grudne kosti, prijelom 6. desnog rebra i prijelom desne lakatne kosti podlaktice – uzrok smrti – strijelne rane grudnog koša i desne podlaktice.

113. Kod **Mirsada Kusuran** utvrđen je prijelom 7. i 8. desnog rebra, višečlani prijelom desne nadlaktice, prijelom krila lijeve strane karlične kosti i prijelom lijeve natkoljenice – uzrok smrti – strijelne rane grudnog koša, karlice, desne nadlaktice i lijeve natkoljenice.

114. Kod **Mensurke Poljak** ustanovljeni su višestruki prijelomi kostiju lobanje, prijelomi 4 grudna i 3 slabinska pršljena kičme, prijelom 1., 2. i 10. desnog rebra, prijelom desne nadlaktice, obostrani prijelom karlice i prijelom desne natkoljenice – uzrok smrti – strijelne

¹⁴ T-81 – Nestale osobe, analiza uzroka i okolnosti na području BiH, april 1992. godine do decembra 1995. godine

rane glave, grudnog koša, karlice, desne nadlaktice i desne natkoljenice. Za Vijeće je važno za istaknuti i zapažanje Vještak dr. Hamza Žujo, specijaliste sudske medicine, u odnosu na ovu oštećenu, u nalazu evidentira „*sraslost grudnih pršljenova od 9-12 tako da formiraju ugao od 150 stepeni prema pozadi*“, a na glavnom pretresu vještak je obrazložio da se zapravo radi o grbi na leđima oštećene, što dodatno potvrđuju i tvrdnje svjedoka optužbe Sabihe Jaskić i Emine Jaskić u pogledu identifikacije jedne od oštećenih u ovom predmetu Mensurke Poljak, koja je imala grbu na leđima. Da je jedna od žena koje su se kritične prilike predale i nakon toga likvidirane imala grbu, potvrđuju i svjedoci Đurađ Račić, svjedok „M“, kao i Mirko Dajić koji je lično i vidio tijela ubijenih.

115. Kod **Himke Hadžić** utvrđen je višestruki prijelom donje vilice, prijelom 12. desnog rebra, prijelom 4. i 5. slabinskog pršljena kičme, prijelom sa manjkom kosti desne strane karlične kosti, prijelom desne natkoljenice – uzrok smrti – strijelne rane grudnog koša, slabinskog dijela i karlice.

116. Za **Šabana Jaskića** utvrđeni su višestruki prijelomi kostiju lobanje i lica, prijelom 9. desnog i 6.-7. lijevog rebra i prijelom obe kosti desne podlaktice – uzrok smrti – strijelne rane glave, grudnog koša i desne podlaktice.

117. Za **Sulejmana Jaskića** utvrđeni su mnogobrojni prijelomi kostiju lobanje i lica, prijelom desnog 7. rebra, prijelom desne nadlaktice i prijelom lijeve potkoljenice – uzrok smrti – strijelne rane glave.

118. Za **Suvada Blaževića** ustanovljen je prijelom prvog vratnog pršljena kičme, probojni prijelom gornjeg dijela (drška) grudne kosti, prijelom lijeve ključne kosti i prijelom krila desne karlične kosti – uzrok smrti – strijelne rane vrata, grudnog koša i karlice.

119. Kada je u pitanju smrt **Hasana Mujičića**, utvrđeni su mnogobrojni prijelomi lobanje i lica, prijelom gornjeg dijela (drška) grudne kosti, prijelom desne ključne kosti, prijelom 2. lijevog i desnih 2. i 3. rebra, prijelom desne lakatne kosti – uzrok smrti – strijelne rane glave i grudnog koša te desne podlaktice.

120. Nadalje, činjenicu smrti i identifikaciju oštećenih potvrđuju materijalni dokazi, a iz istih proizlazi i uzrok smrti oštećenih i to: Zapisnik o izvršenoj ekshumaciji 10 tijela dana 02.07. i 03.07.2023. godine, na lokalitetu Bosanska Gradiška u naselju Turjak, obdukciji i identifikaciji broj: Kri – 34/03 od 30.12.2003. godine – Kantonalni sud u Bihaću sa fotodokumentacijom **(T-84)** i crtežom lica mjesta sačinjenim od strane Kantonalnog ministarstva unutrašnjih poslova Bihać broj: 45/03 **(T-85)**, izvještaji o obdukciji **(T-88)** pojedinačno za sve oštećene sačinjeni od strane vještaka medicinske struke dr. Miroslava Rakočević (preminuo) od 13.05.2009. godine, akt Ministarstva unutrašnjih poslova Unsko-Sanskog katona broj: 05-1/08-1-1-44/09 od 08.05.2009. godine, dostupni izvodi iz Matične knjige umrlih za oštećene **(T-92)**.

121. Pored navedenog, svjedoci Tužilaštva Đurađ Račić I zaštićeni svjedok M, kao neposredni očevidci predaje grupe Bošnjaka iz Kozarca, prije nego su lišeni života, tvrde da su se pripadnici navedene grupe predali i prilikom predaje položili oružje, pa su samim time uživali zaštitu shodno zajedničkom članu 3 Ženevskih konvencija iz 1949. godine.

122. Na navedene okolnosti svjedočili su i svoja saznanja iznijeli na glavnom pretresu Rade Subotić, Dragoje Samardžija, Milenko Samardžija, Piljo Stanišljević i Zikret Fajković,

koji su potvrdili da je na području Kozarca došlo do određenih borbi odnosno akcija, da je Kozarac „pao“ i da ljudi bježe iz Kozarca da spase živu glavu, kako je to rekao svjedok Zikret Fajković, bježeći preko Kozare, Mrakovice u Turjak gdje su i pobijeni, a da se to desilo pričali su mu i ljudi koji su bježali istim putem, a koji su stigli živi, dok je ova grupa pobijena.

123. Odbrana optuženog Radeta Macure detaljno se bavila pitanjem primjene Krivičnog zakona u optužnici, odnosno pitanjem retroaktivne primjene krivičnog zakona i zakonitosti u izricanju krivičnopravnih sankcija, referišući se na praksu MKSJ, ESLJP, ali i relevantne odluke Suda i drugih domaćih pravosudnih instanci. Odbrana je stava da se prema optuženom, kao jedini mogući materijalni propis, trebao primijeniti tada važeći krivični zakon – KZ SFRJ. Odbrana optuženog spori, ne samo primjenu krivičnog zakon već i pravnu kvalifikaciju krivičnog djela, navodeći da se u konkretnom slučaju može samo raditi o krivičnom djelu ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika iz člana 144. KZ SFRJ. Naravno, odbrana ističe da time ne pravda počinjenje zločina bez obzira kako on bio kvalifikovan jer i ratni zarobljenici imaju pravo na svoju zaštitu nakon što su predali naoružanje.

124. Vještak optužbe Martin Frančešević u svojoj vojnoj analizi i stručnom mišljenju (T-10) navodi: „*Međunarodno ratno pravo propisuje način postupanja sa civilnim licima koja se nađu u vlasti oružanih snaga. Lice koje je zarobljeno, a za koje se ispostavi da je eventualno bilo naoružano, nakon razoružavanja se tretira isto kao i civilno lice. Zarobljeno lice nakon razoružavanja je lice izvan borbenog stroja i ono nije više u mogućnosti da aktivno učestvuje u neprijateljstvima, te se smatra zaštićenim licem.*“

125. Vijeće je, suprotno iznesenoj tezi odbrane, a na osnovu provedenih dokaza, utvrdilo da se, u konkretnom slučaju, radi o civilima kao zaštićenoj kategoriji, obzirom da se u smislu zajedničkog člana 3. Ženevske konvencije, civilima imaju smatrati lica koja ne učestvuju neposredno u borbenim dejstvima, uključujući i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i predali se suprotnoj strani, što je u konkretnom i slučaju.

126. U pravcu neosnovanosti teze odbrane, pored činjenice da se pomenuta grupa iz Kozarca predala i položila oružje, Vijeće je cijenilo i da su se u istoj nalazile i tri žene, koja činjenica samo dodatno učvršćuje stav Vijeća da se u konkretnom slučaju radilo o civilima, a ne, kako to odbrana tvrdi, ratnim zarobljenicima, te da su, u inkriminisanom periodu, uživale zaštitu („*civili*“) koju im pruža član 3. Ženevske konvencije.

VII. OCJENA IZVEDENIH DOKAZA - ČINJENIČNO STANJE

127. Optuženom Radetu Macuri na teret je stavljeno da je, kao nadređena osoba, u svojstvu komandira I čete II bataljona I Lake gradiške brigade VRS-a, sa stvarnom i efektivnom kontrolom nad borbenom grupom sačinjenom od pripadnika I čete, kojima je neposredno komandovao i sa kojima je dana 23.06.1992. godine u jutarnjim satima po naredbi komandanta II bataljona navedene brigade izvršio vojnu akciju pretresa terena u selu Turjak opština Bosanska Gradiška, na lokalitetu na kome se nalazila grupa civila bošnjačke nacionalnosti, koji su iz mjesta Kozarac opština Prijedor zbog ratnih dešavanja bježali prema Republici Hrvatskoj, tako što je na širem terenu radi opkoljavanja i pretraživanja, rasporedio njemu podređene vojnike u strijelce, koji su u provođenju te akcije, nakon obostrane pucnjave, pozvali navedene civile da se predaju, a nakon što su se isti predali, bez oružja, njih 10, među kojima su bile i 3 žene, sišli su preko jedne njive

na put gdje im je naređeno da legnu, nakon čega je pripadnik I čete II bataljona I Lake gradiške brigade Š.Ž. (*nije živ*) prema istima nečovječno postupao, nanosio im snažnu fizičku i psihičku bol tako što ih je tjerao da jedu metke od čega su povraćali, te su im poslije toga, Š.Ž. i još jedan pripadnik Vojske RS-a naredili da ustanu i kada su isti ustali lišili su ih života pucanjem iz vatrenog oružja, a potom su svi pripadnici I čete II bataljona I Lake gradiške brigade otišli sa mjesta događaja, a tijela lišenih života su ostala na mjestu gdje su ubijeni, nakon čega su u korpi bagera odvezena te ukopana u zajedničku grobnicu u mjestu Turjak, odakle su dana 02.07.2003. godine i 03.07.2003. godine njihovi posmrtni ostaci ekshumirani i to Suvada (Šaban) Blaževića, Himke (Beida) Hadžić, Sulejmana (Kasim) Jaskića, Šabana (Aziz) Jaskića, Mirsada (Eniz) Kusurana, Hasana (Hakija) Mujičića, Nihad-Nijat (Iso) Nureski, Mensurke (Hamzaliya) Poljak, Saliha (Murat) Sinanagića i Maide (Meha) Zulić, pa iako je za vrijeme provođenja navedene vojne akcije Rade Macura koji je istom neposredno komandovao i bio fizički prisutan tj. u istoj direktno učestvovao sa njemu podređenim vojnicima, znao ili mogao znati da je krivično djelo učinjeno, propustio je da poduzme nužne i razumne mjere da učinitelji tog djela budu kažnjeni.

128. Da je u vrijeme akcije u selu Turjak na dan 23.06.1992. godine optuženi Rade Macura bio na funkciji komandira I čete II bataljona 1. Lake gradiške brigade VRS-a proizilazi prije svega iz materijalnih dokaza odnosno Ovjerene kopije jediničnog i matičnog kartona za Radeta Macuru, broj: 522 9113/0, odnosno obrasca VOB-3, na ime Rade Macura u kojem stoji da je optuženi komandir čete pri VRS-u, i to od 19.09.1991. godine do 09.04.1995. godine.

129. Da je optuženi u inkriminisanom periodu obavljao navedenu dužnost, potvrđeno je i Naredbom komande 1. Lake pješadiške brigade, Gradiška, vojna pošta 7252 br. 74 od 01.01.1994. godine (dokaz T-67¹⁵), ali i iskazima svjedoka koji su saslušani na glavnom pretresu, a što odbrana optuženog Macure, nije ni sporila.

130. Tako je svjedok Milenko Milaković na glavnom pretresu naveo da je mobilisan u Gradišku brigadu, te da je raspoređen u I četvu II bataljona, kojom je komandovao optuženi Macura zv Mačak. I Dragiša Krunić navodi da je mobilisan u Gradišku brigade, i to u bataljonu komadant Kevića, napomenuvši da mu je neposredni pretpostavljeni u svojstvu komandira čete bio optuženi Macura. Nadalje, sa iskazima navedenih svjedoka su u svojim svjedočenjima datim, na glavnom pretresu saglasni i ostali pripadnici *Macurine čete*, između ostalih, svjedoci Vladimir Radović, Vojislav Kecman, Branislav Čulibrk, Vlado Spasojević, Žarko Glamočanin koji su istakli da su mobilisani u Gradišku brigade, a potom da su raspoređeni u I četvu II bataljona, kojom je komandovao optuženi Rade Macura.

131. Sem toga, navedeno proizilazi i iz iskaza svjedoka koji su u inkriminisanom period činili komandni kadar 1. Lake gradiške brigade, između ostalih, i svjedok Mirko Pjanić, zamjenik komandanta II bataljona sa sjedištem komande u Vrbaškoj, koji je naveo da je komandir čete u Vrbaškoj, upravo i bio optuženi Rade Macura, što potvrđuje i svjedok Slavko Davidović, u to vrijeme pomoćnik komandanta za pozadine u 1. Lakoj gradiškoj brigade, koji je na glavnom pretresu naveo da poznaje Macuru i da zna da je isti bio komandir I čete II bataljona. Isto je na glavnom pretresu govorio i svjedok Mirko Dajić,

¹⁵ Naredba komanda 1. lake pješadiške brigade, Gradiška, vojna pošta 7252 br. 74 od 01.01.1994. godine, str 16, brojna oznaka RJ 8205/15, VES 31101

pomoćnik načelnika štaba za operativne poslove u 1. Lakoj gradiškoj brigadi, koji je opisujući svoje radne zadatke, naveo da je njegov referat bio zadužen za planiranje, te dodao da je optuženi Macura bio komandir I čete II bataljona, te da su bili smješteni u Vrbaškoj, odakle su i poslani na izvršenje zadataka čišćenja terena u selu Turjak 23.06.1992. godine.

132. Svojestvo optuženog Macure u inkriminisanom period, na glavnom pretresu su potvrdili i svjedoci Miodrag Kević, komadant II bataljona i neposredno nadređeni optuženom, kao i Milan Savković, pomoćnik komadanta za bezbjednost brigade, čiji će iskazi biti predmetom detaljne analize u nastaku presude i to u dijelu koji se odnosi na komadnu odgovornost optuženog.

133. Dakle, cijeneći pomenute dokaze, Vijeće van svake razmne sumnje nalazi da je optuženi Rade Macura obavljao funkciju komandira I čete II bataljona 1. Lake gradiške brigade sa svim pravima i obavezama koje proizilaze iz tog vojnog položaja, a koju činjenicu, kako je već rečeno, nije sporila ni odbrana optuženog.

134. Nadalje, na osnovu izvedenih dokaza na glavnom pretresu, a koji su obrazloženi u nastavku, Vijeće zaključuje da su vojnu akciju čišćenja terena u selu Turjak 23. juna 1992. godine izvršili pripadnici jednog dijela I čete II bataljona I Lake gradiške brigade VRS-a pod neposrednom komandom Radeta Macure, komandira navedene čete.

135. Vijeće će se, prije svega, osvrnuti na događaje koji su prethodili događaju od 23.06.1992. godine, obzirom na činjenicu da je ranjavanje mještana Mirka Samardžije u selu Turjak, zaseok Samardžije, iniciralo sprovođenje vojne akcije čišćenja terena narednog dana, slijedom čega je, prema stavu ovog Vijeća, nužno bilo identifikovati jedinicu koja je izvršila akciju, posebno cijeneći da se optuženi Macura tereti po komandnoj odgovornosti, a da su se istovremeno, po stavu odbrane, u Turjaku, kritične prilike, nalazile različite vojne, policijske i druge oružane formacije (seoske straže).

136. U tom pravcu, a na osnovu izvedenih dokaza, izvan svake sumnje je utvrđeno da je dana 22.06.1992. godine u večernjim satima, u zaseoku Samardžije, došlo do pucnjave u kojoj je ranjen pripadnik seoske straže Mirko Samardžija. Kako je već navedeno, ovaj događaj nije predmetom optužnice, ali upravo zbog ovog događaja sljedećeg dana, 23.06.1992. godine u jutarnjim satima, pripadnici Vojske Republike Srpske vrše pretres šireg terena u kojemu je ranjen Samardžija, gdje dolazi do razmjene vatre između njih i grupe Bošnjaka iz Kozarca, a nakon čega je 10 pripadnika ove grupe, pošto su se predali, likvidirano od strane pripadnika VRS, konkretno pripadnika I čete II bataljona 1. Lake gradiške brigade kojom je komandovao optuženi Rade Macura.

137. Da je u navedenom periodu, u mjestu Turjak, postojalo i djelovalo Odjeljenje rezervne milicije, potvrđuje svjedok Rade Subotić, tadašnji redovni milicioner Policijske stanice Bosanska Gradiška, a koji je u kritično vrijeme bio na dužnosti vođe petog sektora Policijske stanice Gradiška u Podgradcima kojem sektoru je pripadalo i odjeljenje rezervne milicije u Turjaku. Objasnjava da je, kritičnog dana, krenuo iz Podgradaca prema Turjaku jer je prethodno obavješten da se nešto dešava u Turjaku i da je ranjen „neki naš čovjek Samardžija“ kako to navodi svjedok. Dobio je informaciju da ne idu na mjesto gdje se skreće prema Samardžijama jer su tamo neki ljudi izginuli, da se tamo nalazi teritorijalna odbrana i vojska i da je bila neka borba. Nema saznanja o tome da je od strane Stanice milicije Gradiška vršen uviđaj ni da su poduzimane neke druge radnje u smislu istrage, niti

da je on izdavao bilo kakve upute rezervnim milicionerima, jer da jesu, on bi kao vođa sektora bio odmah upućen.

138. U tom pravcu svoj iskaz na glavnom pretresu dao je i svjedok Mirko Čupić, pripadnik odjeljenja rezervne milicije u Turjaku, navodeći da je tog dana 22.06.1992. godine uveče bio kod svoje kuće, da je prvo čuo pucnjavu, pa jaut, pa je zatim otišao u odjeljenje milicije da vidi šta se desilo, a kako ni tamo nisu imali informacija, tek kasnije je saznao da je prilikom pucnjave ranjen Samardžija.

139. Da je kritične prilike ranjen pripadnik seoske straže, potvrđuje takođe pripadnik odjeljenja, Nenad Mirjanić, a koji je nakon spornog incidenta u bolnici bio sa ranjenim Samardžijom.

140. Sem toga, rođak ranjenog Mirka, svjedok Dragoje Samardžija, posvjedočio je na glavnom pretresu, da je kritične prilike dobio informaciju da je u Turjaku ranjen Mirko Samardžija te je potom otišao u bolnicu kako bi mu obezbjedio krv. Nadalje, svjedok je potvrdio svoje navode iz istrage kako se pričalo da se naoružana grupa ljudi iz Kozarca našla u Turjaku i sukobila sa seoskom stražom, odnosno pucali su na njegovog rođaka Mirka. Nakon sukoba sa teritorijalnom odbranom vojska je preuzela aktivnosti oko neutralizovanja te grupe, došlo je do sukoba i ubistava te grupe ljudi iz Kozarca i ranjavanja jednog vojnika iz Gradiške brigade. Ovaj svjedok je bio redovni milicioner i tvrdi da redovna milicija nije provodila nikakve aktivnosti niti je radila bilo kakav uviđaj u vezi sa ovim događajem.

141. Svjedok Petar Čekić (iz zdravstvenih razloga¹⁶ nije mogao pristupiti u Sud), čiji je Zapisnik o saslušanju¹⁷ pročitao na glavnom pretresu, ističe da je u ljetnom periodu u večernjim satima bio u smjeni na poslu i našao se u centru Turjaka kada se čula pucnjava i jaut koji je dolazio iz pravca kuće Mirka Samardžije te zajedno sa Dragutinom Stanišljevićem i Miloradom Lasicom autom odlazi prema toj kući, prilikom čega saznaju da je ranjen Samardžija, a Dragutin Stanišljević mu je rekao da ga je ranila grupa Muslimana koji su u blizini sela i on je odveo ranjenog Samardžiju u bolnicu. Svjedok se nakon tog vratio u Turjak i do jutra ostao u službi, te dobiva saznanja da je o ovome obavještena vojska iz Gradiške koja je ubrzo došla i blokirala to mjesto za koje se pretpostavljalo da se krije grupa Muslimana.

142. Saglasan sa navedenim je i iskaz svjedoka Milenka Samardžije koji opisuje kako je bio u smjeni naveče od 19,00 sati do 7,00 sati ujutro, nalazio se u centru kada je čuo jedan rafal prema zaseoku Samardžije i jaut, nakon čega je vidio Stanišljević Dragutina kako dolazi sa Lada – karavan vozilom, sa njim je bio netko u autu, a onda je netko došao do

¹⁶ T-5 – Medicinska dokumentacija:

Nalaz i mišljenje od 28.05.2021. godine;

Nalaz i mišljenje od 18.06.2021. godine;

Nalaz i mišljenje od 16.07.2021. godine;

Nalaz i mišljenje od 18.08.2021. godine;

Nalaz i mišljenje od 14.06.2018. godine;

Nalaz i mišljenje od 23.07.2020. godine;

Nalaz i mišljenje od 04.05.2016. godine;

Nalaz i mišljenje od 05.06.2017. godine;

¹⁷ T-2 - Zapisnik o saslušanju svjedoka Petar Čekić, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj: I-16-14/3-04-2-33-91/09 od 25.04.2017 godine

njega i rekao mu da je Mirko Samardžija ranjen. Nakon nekih sat i po do dva sata, u centar je došla neka jedinica tzv. Interventna – interventni vod među kojima prepoznaje Zorana Šobotu koji im je bio komandir, te, pošto su njega pitali gdje se to desilo, svjedok je shvatio da znaju da se nešto desilo, odnosno da im je neko javio u kojem pravcu i oni su otišli.

143. Nadalje, događaj koji je prethodio događaju od 23.06.1992. godine opisuje i pripadnik seoske straže Đurad Račić kojemu je poznato da je naveče tog dana ranjen Mirko Samardžija koga je on zajedno sa Dragutinom Stanišljevićem unio u vozilo Lada i tim vozilom je odvezen u bolnicu.

144. Isto tako, svjedoci koji tu noć nisu bili na smjeni, a koji su posrednim putem došli do saznanja da je ranjen mještani Samardžija, Miodrag Lipovac i Savo Bavrić, potvrđuju navode da su od kolega iz odjeljenja čuli da su ti iz Kozarca veče prije ranili čovjeka koji je bio na straži.

145. Kada je u pitanju činjenica koja jedinica je preduzela aktivnosti oko neutraliziranja grupe iz Kozarca, Vijeće je cijenilo iskaz svjedoka Miodraga Kevića, komandanta II bataljona I lake Gradiške brigade, koji je svjedočio da ga je u jutarnjim satima nazvao njegov zamjenik, Mirko Pjanić i rekao mu da je komandant brigade naredio da se zbog događaja u Turjaku gdje se nalazila neka četa mjesne zajednice i gdje je tokom noći došlo do razmjene vatre, pri čemu je jedan pripadnik te jedinice ranjen, izdvoji jedinica ranga voda i uputi u Turjak. Svjedok je sa zamjenikom dogovorio da se izdvoji ljudstvo iz prve čete koja je bila najkompletnija i tu je bio sastav preuzet iz odreda od 1991. godine, tako da je zamjenik prenio naredbu komandiru te čete Macuri i ta jedinica je tamo otpremljena.

146. Svjedok Slavko Davidović, tadašnji pomoćnik komandanta Gradiške brigade VRS za pozadinu, izjavio je na glavnom pretresu da mu o događaju u Turjaku ništa nije poznato, nakon čega mu je predočen suprotan iskaz iz istrage¹⁸ u kojemu svjedok o centralnom događaju navodi: „*ne, nisam učestvovao ali sam čuo da je u tom periodu primjećena jedna naoružana grupa ljudi u selu Turjak, da su jedinice TO mjesne zajednice Turjak dobile zadatak da blokiraju te grupe koje su dolazile preko Kozare u namjeri da pređu Savu i da idu na teritoriju Republike Hrvatske, čuo sam takođe da je jedna grupa pucala na neke pripadnike TO mjesne zajednice i da su tražili pomoć od vojske i da je upućen određen broj ljudi na ispomoć iz drugog bataljona, komandant drugog bataljona bio je Kević Miodrag*“. Svjedok je potvrdio tačnosti navoda iz istrage, te navodi da je kasnije saznao da je grupa strijeljana.

147. Na okolnosti koje su se desile kritičnog dana, Vijeće je, posebno, imalo u vidu iskaz svjedoka Mirka Pjanića, koji je u odredu TO bio pomoćnik komandira čete za moral i politički rad, a nakon što je TO prerastao u I laku Gradišku brigadu, bio pomoćnik komandanta drugog pješadijskog bataljona Kević Miodraga. Pjanić ističe da je kritične prilike komanda bataljona dobila naredbu od pretpostavljene komande da uputi jedan vod vojske u rejon sela Turjak jer je tamo ubačena neka diverzantsko teroristička grupa i jer je u toku noći došlo do ranjavanja jednog pripadnika seoske straže. Svjedok zna da je poslana grupa vojnika pripadala I. četi koja je bila u Vrbaškoj, čiji je komandir bio optuženi Rade Macura.

¹⁸ Zapisnik o saslušanju svjedoka TBiH broj: T20 0 KTRZ 0018333 19 od 06.07.2020. godine;

148. Navedeno potvrđuju i svjedoci pripadnici I čete II bataljona: Veljko Vekić, Branislav, Ćulibrk Vojislav Kecman, Dragiša Krunić, Vladimir Radović, Vlado Spasojević, Žarko Glamočanin i Milenko Milaković, a na čije svjedočenje će se Vijeće osvrnuti u nastavku.

149. Svjedok koji zbog zdravstvenog stanja nije saslušan na glavnom pretresu¹⁹, Veljko Vekić, koji je bio pripadnik I čete, svjedoči da su u Turjak išli nekim civilnim kombijem, da ih je bilo dvadesetak i da je s njima išao komandir Macura koji ih je rasporedio frontalno u strijelce za borbu te su potom krenuli preko jedne livade u pravcu brda na čijem vrhu se nalazila šuma. Svjedok navodi da se u šumi ispred njega nekih desetak metara nalazila grupa od desetak ljudi, a koja je zapucala na njega, ranila ga u prsa, nakon čega biva odveden u bolnicu.

150. Pripadnik iste čete, svjedok Branislav Ćulibrk, potvrđuje da je sa njima u Turjak išao i komandir Macura, kada su došli na teren bilo je tu dosta ljudi, kako kaže „*dosta nekih jedinica nako nekih pojedinih bilo je, vidio je od tih jedinica ujutro kad su došli te škorpione, bilo je seoske straže, bile su te jedinice raspoređene na razna mjesta, njegova jedinica je naišla na tu oružanu grupu u šumi*“.

151. I svjedok Dragiša Krunić, saglasan iskazima svih ranije navedenih svjedoka, potvrđuje da su oni kao pripadnici čete u Turjak otišli kombijem, da ih je bilo 15 - 18 te da je s njima išao komandir Macura koji ih je rasporedio po terenu. Bio je sa lijeve strane ispod puta, išao je nekih 150 m dalje i tad je počela pucnjava, nakon čega saznaje da je Vekić ranjen, a potom i da su ljudi pobijeni, konkretno grupa civila iz Kozarca.

152. Pripadnik I čete Vladimir Radović, svjedoči da je bio kraj proljeća ili početak ljeta kada ih je komandir okupio u jedinici gdje su bili stacionirani, da trebaju otići u Turjak jer je neko napao na seosku stražu. Kao i prethodni svjedoci, navodi da su otišli kombijem, da ih je bilo 12, 15, 20, koliko ih je moglo stati u kombi i da je komandir išao s njima. Na terenu su bili raspoređeni lijevo i desno na 15, 20, 30 m, svjedok ne zna tačno, u strijelce i tako kreću u pretres terena.

153. Svjedok Vlado Spasojević, takođe je sudjelovao u akciji u Turjaku. On potvrđuje da je vojsku u Turjak vozio kombijem, da je u kombiju bilo 12 - 14 mjesta ali je bilo nešto više vojnika, da im je dojavljeno da je bilo pucnjave, jauka i da ima ranjenih. On je zajedno sa nekoliko vojnika vozio ranjenog Vekića u bolnicu u Gradišku, te se onda vratio u Turjak po vojsku.

154. Svjedok Žarko Glamočanin potvrđuje da su u Turjak otišli kombijem te da je s njima išao i komandir Macura. Ovaj svjedok navodi da je na tom mjestu bilo seoske straže, vojske, raznih uniformi, da je bilo maskiranih a ne zna o kojoj vojsci je riječ. On svjedoči da se neka druga vojska tu raspoređivala, pa su se i oni rasporedili, krenuli rubom kukuruza, ušli su u šumu i nakon 50 - 60 m počela je pucnjava prilikom koje je ranjen Vekić. I svjedok Milaković Milenko je takođe u vrijeme kritičnog događaja u Turjaku bio u bazi u Vrbaškoj, te je čuo od Ćulibrk Branislava da je u Turjaku napadnuta straža, da je ranjen jedan stražar kao i da je ranjen taj Vekić za kojeg nije bio siguran kako se zove.

¹⁹ T-94 Čitanje zapisnika svjedoka Veljka Vekića SIPA broj: I-16-14/3-04-1-33-96/09 od 16.05.2017. godine.
T-94 A Čitanje zapisnika svjedoka Veljka Vekića SIPA broj: I-16-14/3-04-1-33-96/09 od 16.05.2017. godine

155. Na kraju, i svjedok Vojislav Kecman, takođe pripadnik I čete kojom je komandovao optuženi, navodi da nije učestvovao u akciji u Turjaku, saznanja o tome događaju ima od Mirka Goluba koji je učestvovao u istoj i koji mu je ispričao da je kritičnog dana krenula akcija da otkriju tu grupu ljudi koja je prethodne večeri ranila jednog pripadnika seoske straže, pritom istakavši da mu Golub nije rekao kome su se ti ljudi predali i da on to ne zna.

156. Nadalje, iz iskaza pripadnika protivdiverzantskog voda, komandira voda vojne policije te komandira Izviđačkog voda i dva pripadnika istog, proizlazi da kritične prilike isti nisu uzeli učešća u akciji pretresa terena u Turjaku.

157. Tako svjedok Drago Makivić, pripadnika PDV – Protivdiverzantskog voda kome je komandir bio Zoran Šobota, je izjavio da je vod pripadao teritorijalnoj odbrani, a isti potpada pod brigadu nakon njenog formiranja 1992. godine. Vodu je bio nadređeni komandant brigade Mladen Raca. Svjedoči je da je u noćnim satima zajedno sa komandrom odveo nekoliko vojnika u Turjak, tačnije u zaselak Samardžije, da je bilo pucnjave i da je ranjen jedan seoski stražar prije nego su oni došli. Svjedok opisuje to mjesto, navodeći da je bilo jedno raskršće gdje je bio sigurno bio jedan punkt, a moguće da su bila dva - tri, tu su bili samo pripadnici seoske straže, a da su vojnici bili raspoređeni po tim punktovima sve u krugu 500 - 700 m. Svjedok se vratio nazad sa komandrom, ujutro dolazi po vojnike, ne zna da li je i tada s njim bio komandir, kupi ih tamo gdje ih je i ostavio, a tada je već (u 7, pola 8 sati) u centru bila vojska iz neke druge jedinice, ne iz njegovog voda. Dalje svjedoči da je tek nekad u popodnevnim satima saznao da je došlo do okršaja i da je u Turjaku bilo pucnjave, da ima ranjenih i poginulih te da vojnici iz njegovog voda nisu mogli učestvovati u tome jer ih je on vratio, dakle svi su tada bili u Gradišci. Također, ovaj svjedok na pitanje odbrane odgovara da ne zna je li optuženi Macura bio među vojnicima u Turjaku, ali je kazao da poznaje optuženog Macuru i da se ne sjeća nikoga imenom koga je vidio, već zna samo da je vidio vojsku.

158. Također, u tom pravcu, svjedočio je i komandir voda vojne policije Gradiške brigade VRS, Piljo Stanišjević, koji je na glavnom pretresu naveo da je dobio poziv iz Komande da sa 3 - 4 čovjeka ode u zaseok Samardžije i da vidi o čemu se radi, od mještana je čuo da su primijećene grupe imale puške, pratili su tragove od tri grupe do ceste ispod zaseoka Samardžije, zapazili su da su se spojili i dalji su tragovi bili da su otišli prema Kozari. Izvijestio je komandira o čemu se radi, te mu je rečeno da se oni vrate, te su u povratku poslijepodne sreli jedan kombi za koga zna da pripada jedinici Šobot Zorana i neki „*tamić*“, nije znao čije je to vozilo. Svjedok je tek sutradan saznao da je ranjen Mirko Samardžija i nema saznanja ko je upućen u Turjak to jutro.

159. Slično je svjedočio i komandir Izviđačkog voda I lake pješadijske brigade Mladen Babić, navodi da je njegov vod bio „dignut“ nakon što su saznali da je naoružana grupa primjećena u rejonu Turjaka. On svjedoči da je otišao u Turjak sa vozilom ne sjeća se točno koje marke, rasporedili su se od reiona Samardžija za pretres terena, bilo ih je 10 - ak vojnika, a međusobno udaljeni nekoliko metara, tako su krenuli prema Turjaku ali dobivaju obavještenje kurirskom ili radio vezom da više nema potrebe za njihovim angažmanom, nakon čega isti napuštaju Turjak i vraćaju se put Gradiške.

160. Na okolnost prisustva Izviđačkog voda svjedočio je i svjedok Dejan Tendžerić, a čiji je komandir bio Mladen Babić. Ovaj svjedok na glavnom pretresu svjedoči da je nakon

dobivene informacije da je u Turjaku grupa naoružanih ljudi noć prije ranila pripadnika seoske straže, došao sa jedinicom – Izviđački vod gradiške brigade iz Gradiške kod Osnovne škole Danilo Borković gdje su bili smješteni u Turjak. Sa njima je išao i komandir Babić, nisu nikako djelovali jer su motorolom dobili informaciju da je ta grupa neutralisana, da je sve riješeno i da se mogu vratiti. Svjedoku nije poznato na koji način je grupa neutralisana niti zna koja je jedinica učestvovala u tome, a što jasno potvrđuje da Izviđački vod nije uzeo učešća u spornom događaju.

161. Konačno, na iste okolnosti iskaz je dao Radomir Racanović, a također pripadnik istog voda. Saglasno iskazu prethodnog svjedoka, ovaj svjedok navodi da je njegov vod, a čiji je komandir bio Mladen Babić (Izviđački vod – Gradiška brigada), poslan u Turjak ali da nisu djelovali jer je to već bilo završeno.

162. Također, niko drugi od saslušanih svjedoka ne navodi učešće drugih jedinica u akciji. Naprotiv, svjedok Vladimir Radović, pripadnik I čete, II bataljona, izjavio je da Zorana Šobotu, komandanta PDV-a u Turjaku nije vidio, kao ni svjedok Vlado Spasojević, koji je naveo da drugu vojsku, osim vojnika iz njegove jednice nije vidio.

163. Imajući u vidu iskaze navedenih svjedoka koji su jasni, uvjerljivi i ni na koji način dovedeni u sumnju, jedini logičan zaključak jeste da druge jedinice nisu učestvovala u akciji u Turjaku i ne mogu se dovesti u kontakt sa grupom civila iz Kozarca i njihovom likvidacijom.

164. Dakle, iz saglasnih iskaza svjedoka, odnosno pripadnika *Macurine čete*, rezervne milicije, vojne policije, protivdiverzantskog voda i seoske straže u Turjaku, Vijeće se izvan razumne sumnje uvjerilo, da je prethodno ranjavanje mještanina Mirka Samardžije iniciralo pokretanje vojne akcije čišćenja terena dana 23.06.1992. godine, a koju akciju su i pretres terena, proveli isključivo pripadnici I čete II bataljona I lake Gradiške brigade pod komandom optuženog Radeta Macure. Navedeno proizilazi i iz materijalnog dokaza **(T-66)** - Monografija komanda 106 pbr. pov. broj 723-1 od 25.09.1996. godine, a pored toga, ovakvo zaključivanje Vijeća proizilazi i iz činjenice da je u tom borbenom okršaju ranjen vojnik Vekić Veljko, pripadnik I čete, kako to izjavljuju svi naprijed navedeni svjedoci, uključujući i samog Vekić Veljka, a njegovo ranjavanje, kritične prilike, potvrđuje materijalna dokumentacija tj. Protokol bolesnika u prijemnoj ambulanti JZU Bolnice Gradiška za period 23.06.1992. godine – 15.07.1992. godine u kome je njegov prijem evidentiran za dan 23.06.1992. godine pod brojem 5613 **(T-80)**.

165. Nadalje, Vijeće je, također, utvrdilo da su, upravo, prilikom vršenja vojne akcije čišćenja terena, nakon kontakta sa grupom iz Kozarca, te njihove predaje pripadnicima I čete, od strane istih, prvo mučeni, a potom i likvidirani, i to njih desetero od kojih tri žene i sedam mušakraca. Dovodeći navedeno u vezu sa ranije pomenutim dokazima (*Vijeće se detaljno osvrnulo u dijelu presude Status civilnih osoba*), prevashodno iskazom svjedoka Đurađa Račića, svjedoka M, te nalaza i mišljenja, a potom i usmenog izlaganja stalnog sudskog vještaka – specijaliste sudske medicine dr. Hamze Žujo **(T-87)**, Vijeće je nesporno utvrdilo da su dana 23.06.1992. godine u *selu Turjak*, nakon što su se predali, od strane pripadnik i Čete Š.N i jednog NN vojnika VRS-a ubijeni civili bošnjačke nacionalnosti *Suvad (Šaban) Blažević, Himka (Beida) Hadžić, Sulejman (Kasim) Jaskić, Šaban (Aziz) Jaskić, Mirsad (Eniz) Kusuran, Hasan (Hakija) Mujičić, Nihad-Nijat (Iso) Nureski, Mensurka (Hamzalija) Poljak, Salih (Murat) Sinanagić i Maida (Meha) Zulić*

166. U tom pravcu, u odnosu na ove okolnosti, svjedočio je Đurađ Račić, koji je bio pripadnik seoske straže kritične prilike i to za vrijeme dok je dio vojnika I čete II bataljona Gradiške brigade pretresao prostor iznad puta, isti bio na putu sa pet, šest vojnik, kada je primijetio nekakve siluete pod nekim hrastom, a vojnici koji su bili tu su uočili da se radi o tim ljudima iz grupe Kozarčana i pozvali su ih onako vojnički, ... *izlazite na njivu ...*, te su oni i pošli jedan iza drugoga u koloni. Vojnici su im naredili da dignu ruke i u strijelce malo da se rašire jedan pored drugoga i da silaze na put, ... *to je bilo njihovo naređenje*. Prema viđenju ovog svjedoka bilo ih je osam, tri žene i pet muškaraca, sišli su na put i naređeno im je da legnu na stomak i rašire ruke i noge. Svjedok dalje navodi, da kada su već izašli na put ruke su im bile opuštene, bili su u civilnoj odjeći, jedan od njih je imao poluvojničku odjeću, nije svjedok siguran je li imao vojničke hlače ili bluzu, kaže da kod sebe nisu imali oružje, samo je kod jedne žene zapazio praznu futrolu od pištolja.

167. U nastavku svjedočenja, Račić navodi da, u međuvremenu, na mjesto predaje Kozarčana dolazi mještаниn Lazo Stojinić, i dok su zarobljeni civili ležali na putu, Stojinić prislanja automat jednoj od žena na ruku i ispaljuje jedan metak. U tom trenutku jedan od vojnika govori svjedoku ... *vodi tu budalu odatle ...*, nakon čega je svjedok Lazu i odveo nekih 300-400 metara niz put do kuće Šukala, gdje su sjedili nekih desetak minuta, kada se začuo rafal iz pravca mjesta gdje su bili zarobljenici civili iz Kozarca, ili kako to svjedok kaže ... *čuo sam dva rafala, a da li je bio treći, ja nisam siguran*. Na kraju, dodao je svjedok i da je za vrijeme dok je boravio ispred kuće Šukala vidio i bager koji je otišao prema licu mjesta, a potom se vratio nazad noseći „*leševe u korpi*“.

168. Saglasan sa ovim iskazom je i iskaz zaštićenog svjedoka svjedoka „M“, koji je naveo da je Đurađ Račić ostao u sredini sa tom vojskom na putu gdje su poslije ti ljudi što su sišli ubijeni. Čuo je svjedok ... *vikalo se .. predajte se ...*, da bi potom i vidio odakle su silazili ti ljudi, kako kaže ... *bilo je nekih 150m čistine i dobro su se vidjeli, oni su se predali i krenuli odozgo, nisu imali oružja, bili su lako obučeni valjda jer je bilo toplo*. Nadalje, eksplicitan je svjedok kada potvrđuje da su oni, kada su se predali, odložili oružje i kada su silazili iz šume nisu ga imali, sišli su do puta, nakon čega im je neko od vojnika komandovao da legnu na put, te su i legli i tako ležeći ostali na tom putu.

169. Tom prilikom je, navodi svjedok, iz šume izašlo 11 civila ... *njih 11, tri su žene, jedna je bila mala i grbava ...*, dodavši da je jedan stariji čovjek Lazo Stojinić, dok su ležali na putu, pucao u ruke istim, ranivši u ruku jednu od tri žene, na koji način je potvrdio iskaz svjedoka Đurađa Račića. Pored toga, svjedok je istakao da ih je Šinik, pripadnik I čete, tjerao da gutaju metke, ... *njih 3-4 su gutali metke i onda povratili ...*, čemu se svjedok M usprotivio, rekavši mu da ne stavlja *zlo na selo*, međutim, umjesto da prestane, uperio mu je cijev od automata u stomak i naredio da se odmakne. Odmah nakon toga, dolazi kamion sa kojeg silazi njemu nepoznat vojnik koji govori ... *trpaj to u kamion da ih vozimo ...*, međutim, kako to reče M .. *taj isti Šinik je uperio automatsku pusku u njega i rekao nek tvoj čaća trpa ...*, nakon čega je neko iz grupe vojnika što su zlostavljali zarobljene civile, dao komandu da ustanu, a potom su Šinik i „*taj mali iz Prijedora*“, počeli pucati prema njima, kada sui h i pobili.

170. Na koncu, da je Živko Šinik bio pripadnik *Macurine čete*, odnosno *pripadnik I čete II bataljona 1. Lake gradiške brigade*, pored iskaza svjedoka, proizilazi i iz materijalne dokumentacije, konkretno iz dokumenta *Komanda 106. pbr Gradiška - Spisak poginulih*

(umrlih, nestalih borac) – prilog 4. uz Monografiju²⁰ brigade, gdje se pod rednim brojem 170 evidentira Živko Šinik sin Save rođen 04.10.1958. godine kao poginuli vojnik VP 725/15, poginuo u Bok Jankovcu, kao i Vojne evidencije – jedinični karton²¹ za Radeta Macuru u kome se također evidentira da je isti pripadao istoj vojnoj pošti VP 725/15, Sem toga, navedeno proizilazi iz dokaza optužbe (T-72)²², odnosno Izvoda iz MKU za Živka Šinika, sina Save, rođen 04.10.1958. godine, a datum smrti evidentiran 08.08.1992. godine.

171. Shodno svemu navedenom, Vijeće je, na osnovu provedenih dokaza, nesumnjivo utvrdilo da je dana 23.06.1992. godine u jutarnjim satima u selu Turjak, zaseok Samardžije, akciju pretresa terena provela isključivo grupa vojnika pripadnika I čete II bataljona I lake gradiške brigade pod komandom optuženog Macure. Osim toga, Vijeće je nedvojbeno utvrdilo da je Macurina jedinica prilikom provođenja akcije pretresa terena u Turjaku, locirala, a potom i ostvarila borbeni kontakt sa grupom Bošnjaka iz Kozarca, kojom prilikom je u međusobnoj razmjeni vatre ranjen pripadnik I čete Veljko Vekić, kojeg izvlače pripadnici I čete, te se borba još neko vrijeme nastavlja, nakon čega se grupa civila iz Kozarca, na poziv vojske predaje. Nakon što su se predali i položili oružje, isti su mučeni, a zatim i likvidirani od strane pripadnika I čete kojom je komandovao optuženi, odnosno Šinika i još jednog NN vojnika VRS-a.

172. Nakon što je Vijeće, van razumne sumnje, utvrdilo da su akciju čišćenja terena u selu Turjak dana 23.06.1992. godine pod komandom optuženog izvršili pripadnici I čete II bataljona 1. Lake gradiške brigade, kada je locirana i nakon borbenog kontakta i nakon predaje, likvidirana grupa civila bošnjačke nacionalnosti iz Kozarca, Vijeće je imalo obavezu analizirati dokaze u svjetlu odgovornosti optuženog zbog propuštanja da preduzme nužne i razumne mjere kako bi kaznio svoje podređene zbog počinjenja krivičnog djela.

173. Naime, u skadu sa međunarodnim pravom i jurisprudencijom međunarodnog suda za bivšu Jugoslaviju, utvrđena su tri uslova koji moraju biti ispunjeni za postojanje komandne odgovornosti, te će i ovo Vijeće, kroz ispunjenost istih uslova cijiniti odgovornost optuženog u konkretnom slučaju.

174. Prvi uslov jeste utvrđenje odnosa nadređeni – podređeni. Ovaj odnos čini osnov doktrine o odgovornosti nadređenog za zločine koje su počinili njegovi podređeni. Na toj osnovi zasnovana je obaveza nadređenog da djeluje i s tim u vezi njegova odgovornost ukoliko to ne učini, ali samo ako nadređeni ima „*moć da kontroliše postupke svojih podređenih*“, odnosno ima efektivnu kontrolu nad podređenima, u smislu materijalne mogućnosti da spriječi ili kazni izvršioce djela.

175. Na ovom mjestu vijeće podsjeća da je ranije u ovom pismenom otpravku presude detaljno obrazložilo pitanje statusa optuženog i njegovu funkciju komandira I čete II bataljona 1. Lake gradiške brigade, u inkriminisanom periodu, i to u paragrafima br. 129. i 130.

²⁰ T.66 - Monografija komanda 106 pbr. pov. broj 723-1 od 25.09.1996. godine

²¹ T-69 - Jedinični matični karton na ime Macura Rade broj 522 9113/0

²² Izvod iz MKU na ime Živko Šinik, općina Gradiška, broj 03/1-202-1-2369/18 od 25.12.2018. godine;

176. Pored toga, da je optuženi kao komandir imao sva prava i dužnosti koje proizilaze iz tog vojnog položaja, i to u smislu ovlaštenja i obaveza koje ima kao nadređeni, Vijeće je utvrdilo na osnovu nalaza i iskaza vještaka vojne struke i to kako optužbe, Martina Frančeševića, tako i odbrane Dragomira Keserovića, te iz iskaza svjedoka i brojne materijalne dokumentacije.

177. Prema nalazu oba vještaka vojne struke (*Frančeševića i Keserovića*) rukovođenje i komandovanje u VRS-u je bilo zasnovano na principima jednostarješinstva i subordinacije i na njima zasnovanom odnosu pretpostavljeni – potčinjeni. Na navedenim principima uspostavljen je neprekidni komandni odnos i išao je od *komadnat brigade, preko komandanta bataljona, četa, vodova....do posljednjeg vojnika*.

178. Formalni odnos subordinacije u VRS-u, odnosno rukovođenje i komandovanje u oružanim snagama određeno je Zakonom o službi u Vojsci Republike Srpske, Uputstvom za rad komandi-štabova, Pravilom službe VRS-a²³. Faktički odnosi proizilaze iz imenovanja i postavljenja na dužnost u jedinicama i komandnim ustanovama.

179. Kada je u pitanju *Macurina četa* vještak Tužilaštva, Martin Frančešević je naveo da je to jedinica koja je bila direktno potčinjena komandantu II bataljona 1. Lake gradiške brigade, u vojnoj organizaciji po zadacima i obavezama, čiji komandir je bio Rade Macura.

180. U odnosu na sam događaj koji je predmet optuženja vještak Frančešević navodi da je *... samim činom postavljenja na dužnost, te čete, on je automatski stekao i status pretpostavljenog svim vojnim licima pripadnicima pomenute čete, a sa druge strane, svako vojno lice iz sastava I čete je automatski u poziciji potčinjenog, u odnosu na starješinu Macuru ...*, pritom dodavši da pored ovog formalnog ovlaštenja da komanduje vojnicima I čete, komandir, optuženi Macura, imao je i stvarnu i realnu moć da nametne svoji podređenim vojnicima postupanje u skladu sa njegovim odlukama.

181. Sem toga, da je optuženi Macura imao stvarnu i realnu moć (*efektivnu kontrolu*) nad svojim podređenim vojnicima, vještak zaključuje i na osnovu činjenice da je kritičnog dana, optuženi od svog nadređenog starješine, komandanta II bataljona, Miodraga Kevića, dobio naređenje da formira borbenu skupinu iz sastava svoje čete i da se uputi u reon sela Turjak sa zadatkom da se izvrši pretres terena i pronađe ranije primjećenu skupinu lica, nakon čega su njemu podređeni vojnici postupili po njegovom naređenju i okupili se u mjestu Vrbaška, gdje je i bila komanda II bataljona, a time i "*Macurine čete*".

182. U prilog navedenog, kako to vještak navodi, ide i činjenica da je optuženi poveo svoje vojnike prema lokaciji u Turjaku, istima izdao zadatke, izvršio raspoređivanje u strijelce, te na koncu zajedno sa njima otpočeo izvršenje dodijeljenog zadatka od njemu nadređenog komandanta II bataljona.

183. Pored nalaza oba vještaka, koji nedvojbeno izvode zaključak da je optuženi Macura nad svojim podređenim, u inkriminisanim period, tokom izvršenja akcije čišćenja terena, imao stvarnu i realnu moć da istim nametne postupanje u skladu sa njegovim odlukama, navedeno proizilazi i iz iskaza svjedoka, prevashodno učesnika akcije i podređenih lica u

²³ Prvo je u primjeni bilo preuzeto Pravilo službe JNA, pa Privremeni propisi o vojsci Republike Srpske, izdanje Glavnog štaba Republike Srpske od 19.08.1992. godine i na kraju Pravilo službe VRS.

odnosu na optuženog. U tom pravcu je u svom iskazu govorio i svjedok Dragiša Krunić, koji je naveo da su se nakon dolaska na lice mjesta, rasporedili duž puta, ... *ja sam bio s live strane ... tu je bio i komandir Macura ... jednostavno smo krenuli naprijed u fromaciji.*

184. Saglasan sa svjedokom Krunićem je iskaz svjedoka Branislava Ćulibrka, također, učesnika pomenute akcije i pripadnika Macurine čete, koji je na glavnom pretresu izjavio da su dobili zadatak od komandira čete da češljaju teren, odnosno da se popenju na brdo odakle ulaze u šumu. Pored ovih svjedoka, saglasni u svojim iskazima na glavnom pretresu su i ostali učesnici akcije, između ostalih i svjedok Žarko Glamočanin koji je naveo da su se po naredbi komandira rasporedili, a potok i krenuli rubom kukuruza i tako ušli u šumu. Sem toga, navedeno potvrđuju u svojim iskazim i Veljko Vekić i Vladimir Radović, koji su istakli da su se po naredbi Macure, rasporedili u strijelce i krenuli u pretresanje terena.

185. Na kraju, Vijeće je posebno cijenilo iskaz Dragiše Krunića, koji je, u odnosu na okolnost postojanja efektivne kontrole na strani optuženog naveo da u Macurinoj jedinici ostaje do kraja rata, te da je i sam optuženi ostao na poziciji komandira upravo do kraja ratnih sukoba, pri tome dodavši, ... *da nešto nije bilo u redu sa njegovim komandovanjem, promijenio bih jedinicu ... slagali smo se ... i imam dobro mišljenje o njemu ... niti je ikada naredio nezakonitu odluku, niti je ikada izražavao nacionalnu mržnju prema bilo kome.*

186. Iz navedenog nedvojbeno proizilazi da je "Macurina četa" pripadala zvaničnim vojnim strukturama, da je imala svoju zonu odgovornosti, da su pripadnici I čete bili podređeni optuženom i da je optuženi imao stvarnu moć kontrole, odnosno punu efektivnu kontrolu nad svojim podređenim, imajući sposobnost izdavanja naredbi i neposrednog komandovanja na terenu. S tim u vezi, Vijeće je i izvelo zaključak da je optuženi Rade Macura, kao komandir I čete II bataljona 1. Lake gradiške brigade, bio pretpostavljeni svim pripadnicima koji su dana 23.06.1992. godine izvršili vojnu akciju čišćenja terena u selu Turjak, kada je likvidirana grupa civila bošnjačke nacionalnosti iz Kozarca.

187. Kada je u pitanju drugi element odgovornosti, odnosno znanje optuženog da je zločin počinjen od strane njemu podređenih vojnika, Tužilaštvo, u završnoj riječi, zaključuje da iz iskaza svjedoka, i to pripadnika I čete II bataljona i učesnika u vojnoj akciji u selu Turjak, Veljke Vekića, Dragiše Krunića, Branislava Ćulibrka, Žarke Glamočanina i Vladimira Radovića, te okolnosti same vrste zadatka, širine prostora i broja angažovanih vojnika na izvršenju zadatka "... *nije moguće da su pripadnici I čete II bataljona izvršili zarobljavanje, a potom i likvidiranje grupe lica iz Kozaca, a da komandir I čete, to ne vidi, odnosno da nije mogao doći do saznanja o izvršenom krivičnom djelu od strane njemu podređenih vojnika.*".

188. Svjedok Dragiša Krunić u odnosu na navedeno istakao da nije vidio Macuru kada sazaje da se desilo ranjavanje Vekića, kako reče, ... *ne znam ni da li je Rade otišao sa Vekićem ili je ostao na tom lokalitetu.*

189. Nadalje, svjedok Žarko Glamočanin, je naveo da je Macura došao sa njima, ali kako to svjedok izjavljuje ... *nisam ga vidio, bio je metež, haos.* Svjedok Veljko Vekić u Zapisniku o saslušanju svjedoka broj: I-16-14/3-04-1-33-96/09 od 16.05.2017. godine (**T-94**), u kojem, opisujući kritični događaj navodi: "... *kada sam došao u šumu na nekih desetak metara ispred sebe sam vidio grupu od nekih desetak ljudi koji su ležali u šumi.*

Koliko sam mogao vidjeti na sebi su imali i vojne i civilne odjeće. To je kratko trajalo i ta grupa je odmah zapucala na mene te me ranila u predjelu prsa. Uspio sam javiti Brani Čulibrku, koji je bio blizu mene, da sam ranjen i više se ništa ne sjećam jer sam pao u nesvijest. Nakon tri dana sam došao svijesti ...“

190. Svjedok Vladimir Radović, u odnosu na pomenute okolnosti, naveo je da je nakon raspoređivanja na terenu, otvorena paljba na njih, te da je odmah nakon toga ranjen Vekić, kada čuje Branu da vice kako je Veljko ranjen. Dalje svjedok navodi da je on bio prvi do Vekića, te je odmah zajedno sa dvojicom kolega potrčao do njega, ... *uzeli smo mu pušku, torbu, skinuli opasač, stavili ga u krilo i odnijeli u kombi ... 4-5 nas ga je nosilo*, pritom dodavši da su njih *dva tri* sjeli sa njim u kombi i krenuli u Gradišku. Prema sjećanju svjedoka, vozač je bio Vlado Spasojević, a da su zajedno sa Vekićem u kombiju bili, Glamočanin i svjedok, uz ostavljanje mogućnost da je bio još neko sa njima, ali da i ne mora tako da je bilo. Vekića su predali u hitnu, te su se krenuli vraćati prema Turjaku. Pošto je njegovo mjesto stanovanja na putu prema Turjaku, rekao je vozaču da ga ostavi pred kućom, da se opera od krvi, rekavši mu tom prilikom da javi u jedinicu komandiru Macuri da je ostao kući, kako kaže ... *ja ostajem, a kombi nastavlja dalje u Turjak*. Dakle, ovaj svjedok, niti jednom riječju ne spominje Macuru na mjestu događaja, a i sam kaže da je za sudbinu grupe civila iz Kozarca saznao po dolasku u komandu.

191. Vijeće, na osnovu svih navedenih iskaza svjedoka, ali i svih drugih saslušanih svjedoka, koji su učestvovali u akciji, kao pripadnici I čete, II bataljona, jedino može zaključiti da niti jedan od ovih svjedoka ne navodi da su, u periodu od ranjavanja Vekića, pa do povratka u komandu u Vrbašku, vidjeli komandira, optuženog Macuru. Vidio ga je svjedok odbrane Stojan Pećanin, kod pošte, gdje ga je vidio I svjedok Vučenović Mioslav, koji je naveo da ga je Macura pitao da ga odveze u Gradišku, do bolnice, što je I učinio, a pred bolnicom su ga vidjeli Vladimir Slijepčević I Tihomir Aralica. Na mjestu ubistva civila nije Macuru vidio ni zaštićeni svjedok M, koji je naveo da nije bio prisutan niko od komandnog kadra. Jedino svjedok Branislav Čulibrk, u svom iskazu navodi da se komandir Macura vratio s njima u Vrbašku, ali i ovaj svjedok, na kraju, na pitanje predsjednika Vijeća, izjavljuje da optuženog vidi kada su se vratili u komandu u Vrbašku.

192. Nadalje, svjedok Đurađ Račić, čiji iskaz Tužilaštvo, posebno, apostrofira u odnosu na okolnost prisustva optuženog na mjestu događaja, u svom iskazu navodi da je čuo, u komunikaciji između vojnika, na mjestu ubistva civila, da govore *“Mačak...Mačak”*, što jeste bio nadimak optuženog, prema saglasnim izjavama svjedoka, u odnosu na na ovu okolnost, ali Vijeće ne može prihvatiti ovakvo svjedočenje, kao dokaz koji bi, van razumne sumnje, potvrdio prisustvo optuženog.

193. Čini se da ni Tužilaštvo nije sigurno u odnosu na činjenicu gdje se, u stvari, nalazio optuženi Macura, te tako, u završnoj riječi iznosi različite zaključke od toga da je bio na mjestu samog ubistva civila, do tvrdnje da je bio na terenu na kome se odvijala akcija, temeljeći to na iskazima svjedoka koji su navodili vrijeme kada se sve dešavalo, pa kada se to zbrog, Rade Macura, sigurno nije bio ni u pošti, ni u bolnici, nego na mjestu događaja.

194. Prema stavu Vijeća, ni sami svjedoci nisu, sa sigurnošću, tvrdili da se nešto desilo tačno u 09,00 ili u 10,00 sati, ili da je nešto trajalo 10,20 ili 30 minuta i to, za Vijeće, nije pouzdan osnov kako bi se, sa sigurnošću, utvrdilo da se optuženi nalazio na licu mjesta ubistva civila, pa čak ni na širem području terena gdje se akcija odvijala.

195. S tim u vezi, Vijeće primjećuje da bi se, u slučaju prisustva optuženog samom ubistvu, istom moglo staviti na teret da nije spriječio izvršenje krivičnog djela, obzirom da je sve ono što se prethodno dešavalo (mučenje civila), ukazivalo na to šta će se, na kraju, desiti ili bi, eventualno, mogao biti odgovoran kao saizvršilac jer je omogućio pripadnicima svoje čete da, u njegovom prisustvu, pucajući u civile, iste i ubiju.

196. Pri tome, Vijeće ne tvrdi da optuženi nije, u jednom trenutku, saznao šta se desilo sa civilima, obzirom da bi bilo lišeno svakog smisla da o nečemu što je poznato svim vojnicima koji su učestvovali u akciji i o čemu su pričali odmah po završetku akcije, što je bilo poznato komandi brigade i o čemu je pričala cijela Gradiška, nema saznanja komandir koji je predvodio jedinicu u akciji.

197. Međutim, logično je, u tom slučaju, zaključiti, da ta činjenica, zasigurno, nije mogla ostati nepoznata Macurinoj pretpostavljenoj komandi, o čemu će biti riječi u nastavku obrazloženja, koja je, u tom slučaju, bila u obavezi da preduzme razumne mjere, a potom i kazni direktne izvršioce likvidacije civila iz Kozarca, posebice iz razloga što je u Glavi III - Rukovođenje i komandovanje – tačka 76. određeno da komandant bataljona ima isključivo pravo komandovanja bataljonom i svim jedinicama koje su mu pridate za izvršenje zadatka i *odgovoran je za pravilan rad komande bataljona i svih potčinjenih starješina, moralno-političko stanje, bezbjednost, borbenu gotovost i obučenost* i što je, sa aspekta ovog predmeta najvažnije, *pravilnu upotrebu jedinica i izvršenje dobijenog zadatka*, zbog čega on usmjerava i kontroliše rad komande i jedinica, donosi odluke, postavlja zadatke i zahtijeva njihovo dosljedno izvršavanje.

198. Na kraju, bez obzira na činjenicu da li je optuženi *znao, mogao znati, bio prisutan, nije bio prisutan*, ipak, da bi se, van razumne sumnje, utvrdila krivična odgovornost optuženog, za Vijeće je neophodno bilo utvrditi, *da li je optuženi preduzeo nužne i razumne mjere kako bi kaznio počinioce krivičnog djela*.

199. Pitanje da li je nadređeni preduzeo sve potrebne i neophodne mjere da kazni počinioce zločina, u osnovi je povezano sa pitanjem postojanja efektivne kontrole nadređenog. Mjere koje se zahtijevaju su u okviru onoga što je izvodljivo i komandir mora upotrijebiti sva sredstva koja su u njegovoj moći kako bi se počinioci kaznili i samo u tom slučaju je ispunio svoju obavezu. Nema sumnje da uz komandu obavezno ide i odgovornost.

200. Dakle, pitanje koje se postavlja u cilju razrješenja, a na kraju i utvrđivanja krivične odgovornosti optuženog, jeste, indetifikovanje obaveza komandira čete u smislu preduzimanja nužnih i razumnih mjera, a sve kako bi se njemu podređeni kaznili zbog izvršenja nezakonitih radnji prilikom vršenja vojne akcije kojom je optuženi u svojstvu komandira čete, neposredno i rukovodio.

201. S tim u vezi, Vijeće je, u odnosu na navedeno, prije svega, imalo u vidu nalaze i iskaze, i to kako vještaka optužbe (**T-10**), tako i vještaka odbrane (**O-1**), a iz kojih proizilazi obaveza nadređenog da preduzme *nužne i razumne mjere* u cilju kažnjavanja počinioca inkriminiranih radnji koji su njemu bili podređeni, obzirom da oba vještaka, svoje nalaze temelje na pravilima Rukovođenja i komandovanja JNA (RIK), a koja pravila su prema saglasnim izjavama vještaka, primjenjivale sve oružane snage u BiH, koje su učestvovala u borbenim dejstvima, te koja pravila obavezuju pripadnike oružanih snaga da se prilikom

izvođenja borbenih dejstava moraju pridržavati pravila međunarodnog ratnog prava, odnosno, koja obavezuju nadležne starješine da pokrenu postupak za izricanje zakonom propisanih sankcija protiv lica koja krše pravila međunarodnog ratnog prava.

202. Vještak Tužilaštva je, na glavnom pretresu, naveo da je komandir čete trebao dati informaciju komandantu II bataljona o eventualnim nezakonitostima svojih podređenih prilikom realizacije naredbe, obzirom da isti ima ovlaštenja, a i resurse i logistiku, odnosno pomoćnika za bezbjednost, koji bi na koncu i izvršio procjenu da li se radi o krivičnom djelu ili ne, nakon čega bi se, ukoliko je to potrebno, uključila Vojna policija, kao i vojni tužilac. Sve, naveo je vještak, ovisi o procjeni komandanta bataljona. S tim u vezi, vještak naglašava da izvještaj komandira čete, prije svega mora biti blagovremen, jasan i tačan, konkretno takav izvještaj mora sadržavati ključnu informaciju o grupi ljudi iz Kozarca, zbog koje su naredbom komandanta II bataljona i upućeni u Turjak, odnosno da li su realizovali naredbu i uspjeli ih neutralisati.

203. Vještak je, u svom nalazu, naveo i da komandir čete nema u svom sastavu ni jedinice vojne policije, niti službu vojne bezbjednosti. Ono što je on mogao učiniti jeste da o krivičnom djelu odmah izvjesti komandanta II bataljona, koji u sastavu svoje Komande ima stručno lice zaduženo za poslove bezbjednosti i koji može obaviti početne istražne radnje, a komandant bataljona je mogao odmah tražiti od komandanta brigade angažovanje pripadnika vojne policije i službe vojne bezbjednosti sa ciljem prikupljanja dokaza i dokumentovanja krivičnog djela. Istraga zahtijeva kvalifikovane osobe. Obaveza i odgovornost komandira čete ograničena je na to da mora izvjestiti pretpostavljenog starješinu o izvršenju krivičnog djela.

204. U tom pravcu je na glavnom pretresu govorio i vještak odbrane Dragomir Keserović koji je naveo da tokom borbenih dejstava, konkretno realizacije naredbe pretpostavljene komande, komandir čete nema uslova da pismeno izvjesti nadređenog, niti je takav oblik izvještavanja u ratnim okolnostima predviđen pravilnikom, dodavši na koncu i to da komandir čete u opisanim okolnostima, pretpostavljenu komandu ... *može kurirom ili lično izvjestiti.*

205. Dakle, iz navedenog proizilazi da je obaveza optuženog Macure, kao komandira čete, shodno njegovom položaju u vojnoj hijerarhiji i pravilima jednostrešinstva, u smislu preduzimanja nužnih i razumnih mjera kako bi se njemu podređeni počinioci krivičnih djela i kaznili, jeste dostavljanje Izvještaja pretpostavljenoj komandi, pri čemu, se naglašava da takav izvještaj potčinjenih starješina, kako je već rečeno, mora biti *blagovremen, jasan i tačan.*

206. Prema pravilima *Rukovođenja i komandovanja - Glava VII - tačka 4. Rad starješina i komandi u toku borbenih dejstava* identifikovana je razlika između komandanata i komandira u toku borbenih dejstava, a koja se ogleda u tome što rukovođenje i vršenje kontrole nad potčinjenim jedinicama u toku borbe, komanda (bataljon, brigade, korpus) vrši sa komandnog mjesta, konkretno osmatračnice, sa kojeg tokom borbenih dejstava, i daje obavještenja, odnosno naređenja potčinjenim, i to sredstvima veze ili kurirom, dok s druge strane, komandiri jedinica, kontrolu vrše sa svoje osmatračnice, koja je u sastavu borbenog stroja jedinice, obzirom da neposredno komanduju glasom i signalima, te istovremeno, usmenim putem, kurirom ili sredstvima veze šalju pretpostavljenoj komandi izvještaje o svakoj promjeni situacije na terenu, kao i svojim odlukama i realizaciji zadatka iz konkretne naredbe. Činjenica je, a što proizilazi iz

izjava svjedoka Mirka Pjanića I Miodraga Kevića, da je optuženi prvo obavijestio komandu o ranjavanju jednog pripadnika jedinice, a potom tražio odobrenje da se jedinica povuče sa terena.

207. Kako je to već i ranije navedeno, a u cilju utvrđivanja krivične dogovornosti optuženog za inkriminacije za koje se tereti, za Vijeće je od ključne važnosti bilo utvrditi da li je Izvještaj koji je optuženi usmenim putem saopštio svom pretpostavljenom starješini, komandantu II bataljona 1. Lake gradiške brigade, Miodragu Keviću, bio blagovremen, jasan i tačan.

208. Prije svega, za Vijeće je nesporno da je optuženi Macura, izvještaj pretpostavljenom starješini podnio odmah po završetku vojne akcije u Turjak, a što je potvrdio i njegov pretpostavljeni, svjedok Miodrag Kević, budući da je isti na glavnom pretresu naveo da se s Macurom sreo negdje popodne, iza 12,00 sati i da ga je Macura, u više neformalnom razgovoru, obavijestio da je došlo do razmjene vatre, da je Vekić ranjen, da je došlo do razdvajanja, da su pripadnici diverzantske grupe otišli dublje u šumu, a da su se Macurini ljudi malo povukli. To je, kaže, izvještaj koji podnosi Macura, a svjedok taj izvještaj, prosljeđuje dalje, komandantu brigade, koji mu je rekao da je već čuo i da će o tome sutra. Nije saznao, niti može potvrditi da je pripadnik njegovog bataljona ili pripadnik čete na čijem je čelu bio Macura pobio te ljude, nakon što su zarobljeni, ne zna ni da su pobijeni. Rade Macura to nikada nije referisao.

209. Vijeće je, sa posebnom pažnjom razmotrilo iskaz ovog svjedoka obzirom da se radi o neposrednom starješini optuženog, činjenici da je po njegovoj naredbi optuženi rukovodio akcijom čišćenja terena, te na kraju jedini ima direktna saznanja u pogledu sadržaja Macurinovog Izvještaja o predmetnom događaju i predstavlja ključnog svjedoka optužbe, pa njegov iskaz mora biti takav da ne ostavljaju mjesta sumnji u njegovu tačnosti i istinitost, te u kredibilitet i integritet svjedoka.

210. Ukoliko bi iskaz ovog svjedoka prihvatio, bez ikakve sumnje u istinitost izrečenog, Vijeće bi u tom slučaju moglo, na nesumnjiv način, zaključiti da je Macurin izvještaj i netačan i neprecizan, što bi na koncu značilo da je optuženi propustio preduzeti nužne i razumne mjere, čime bi počinio krivično djelo radnjama navedenim u činjeničnom opisu.

211. Međutim, Vijeće nalazi da iskaz ovog svjedoka, na kojem se zasniva navedeni činjenični opis radnji stavljenih na teret optuženom, sadrži niz nedosljednosti i kontradiktornosti sa drugim provedenim dokazima, što u ozbiljnoj mjeri dovodi u pitanje vjerodostojnost ovakvog iskaza, imajući, pri tome, u vidu da bi drugačiji iskaz i njega mogao izložiti krivičnoj odgovornosti, obzirom da i sam svjedok kaže da bi, po saznanju da je počinjeno krivično djelo, morao sačiniti prijavu događaja i prosljediti istu komandi brigade na dalje postupanje, za šta, prema saznanjima koja je dobio od optuženog, kako kaže, ... *nije bilo elemenata po saznanjima.*

212. Tvrdnja svjedoka da ne zna šta se tačno, ni kako dogodilo, Tužilaštvo, u završnoj riječi navodi da to ne zna ni danas, obzirom da ga optuženi Macura o tome nije izvjestio, dovedena je u sumnju, prije svega, iskazom svjedoka Milana Savkovića, pomoćnika komadanta brigade za bezbjednost u iniktiminisanom period, budući da je isti izjavio da je sutradan, dakle 24.06.1992. godine, dobio informaciju da je grupa civila iz Kozarca pobijena i da su to uradili pripadnici *Macurine čete, narednih dana su svi pričali o tome da su pobijeni civili.* Svjedok je naveo i da nije bilo nekog posebnog referisanja o tome

šta se desilo, ... komadant II bataljona je rekao da je grupa upala u Turjak i da je to riješeno. U vezi sa kritičnim događajem, od Kevića tražio da napravi izvještak i da mu ga dostavi kako bi mogao dalje raditi, ali ga nije dobio, što je u suprotnosti sa izjavom svjedoka Kevića da od njega nije tražen pismeni izvješta.

213. Svjedok Savković je, na glavnom pretresu, izjavio i da je, jedne prilike, o tome pitao i pomoćnika komadanta bataljona za bezbjednost, koji mu je saopštio da *raniji izvještaj stoji*. Pojašnjavajući redosljed obaveznih radnji u slučaju kada je vojnik počinio krivično djelo, svjedok je naveo da pomoćnik komadanta za bezbjednost u bataljonu mora uzeti izjave, sastaviti zapisnik i materijale dostaviti njemu da bi isti mogao napraviti krivičnu prijavu komadantu brigade, koju on dalje prosljeđuje komadantu korpusa. Međutim, ... *ako je Kević rekao da je to riješeno on nema dalje šta da radi*, tako da se, u vezi predmetnog događaja, nije provodila nikakava istraga. Pojasnio je, također, da komandir čete ne može da hapsi, nema vojnu policiju, nema bezbjednjaka.

214. Sem toga, svjedok je u istrazi izjavio i da je pitao komadanta brigade Racu za dešavanja u Turjaku, ali da mu je tada Raca odgovorio da nije njegovo da pita, te je, na kraju, naveo da je o dešavanjima u Turjaku, odnosno o tome da su ubijeni civili, upoznao i Načelnika bezbjednosti I. Krajiškog korpusa. Svjedok Mirko Pjanić, govoreći o akciji u Turjaku je naveo na glavnom pretresu, ... *da su ti ljudi likvidirani je opštepoznata činjenica u Gradišci*, dok je svjedok Slavko Davidović izjavio da tog dana nije saznao šta se dogodilo u Turjaku, ali je kasnije saznao da je grupa strijeljana. I svjedok Vojislav Kecman ima saznanja, od pripadnika čete, Mirka Goluba, da je kritične prilike došlo do maltretiranja tih ljudi, tuče i rekao mu je da je neko iz te grupe ljudi koji su maltretirali ove zarobljene pucao u ove ljude koji su se predali.

215. Nadalje, svjedok Mirko Dajić, pomoćnik načelnika štaba za operativne poslove, saznao je, odmah, kritičnog dana da je grupa civila iz Kozarca pobijena. U vezi s tim, svjedok je na glavnom pretresu naveo da mu je, nakon povratka u komandu brigade, komadant Raca, naredio da ode u Turjak i vidi šta se tamo desilo. Dolaskom u Turjak, vidi leševe, kako kaže, ... *5-6 u uniformama, a ostali u civilnoj odjeći .. bilo je i žena ...*, nikoga iz brigada ne zatiče, osim mještana, od kojih mu je jedan rekao da su vođene borbe u šumi i da je ta grupa likvidirana, te da treba doći bager da ih zakopa. Kako ga je komadant Raca poslao, po povratku u komandu brigade referisao je šta je zatekao u Turjaku, međutim, on je, kako kaže svjedoka, ... *već bio ranije referisan*.

216. Svjedok Piljo Stanišljević, komandir voda VP brigade, izjavio je da niko iz VP nije išao na lice mjesta, naglašivši da nakon ubistva civila iz Turjaka, niti on, niti VP nisu bili uključeni u neke aktivnosti provođenja istrage, nisu išli na uviđaj, nisu nikoga ni privodili niti saslušavali, te da se ništa, po pitanju istrage, nije događalo. Shodno tome, nikoga nije ni informisao o tome da su ljudi likvidirani. Sem toga izjavio je da su „*svi znali*“, tvrdeći da je i komanda znala šta se tamo desilo.

217. Slično je svjedočio i komandir Izviđačkog voda I lake pješadijske brigade Mladen Babić, navodeći da je njegov vod bio „*dignut*“ nakon što su saznali da je naoružana grupa primjećena u rejonu Turjaka. ali dobivaju obavještenje kurirskom ili radio vezom da više nema potrebe za njihovim angažmanom, nakon čega isti napuštaju Turjak i vraćaju se put Gradiške. Napominje da ni njega, a ni njegove vojnike niko nije pozivao radi ispitivanja u vezi ovog događaja niti mu je poznato da se po pitanju ovoga vodila bilo kakva istraga.

218. I pored toga, što u najvećoj mjeri, upravo svjedoci optužbe ne podržavaju tvrdnju svjedoka Kevića, ista nema ni uporište u materijalnim dokazima, koje je Tužilaštvo uložilo u sudski spis. S tim u vezi, da je tokom kritičnog događaja došlo do ubistva grupe civila iz Kozarca, proizilazi iz činjenice da je isti evidentiran kao „*likvidacija odmetničke skupine u s. Turjak*“ pri čemu se u Borbenom izvještaju Komande I. Krajiškog korpusa str. pov. broj 44-1/197 od 24.06.1992., upućen Glavnom štabu VRS (**T-62**) navodi „*U toku protekle noći odmetnuta grupa u borbama za Kozarac pokušala je da se preko planine Kozare probije na područje Bosanske Gradiške. Odmetnička grupa od 10 pripadnika zelenih beretki i 3 zarobljenih likvidirana je u s. Turjak*“, dok u drugom izvještaju – Redovni borbeni izvještaj Komande I. Krajiškog korpusa str. pov. broj 44-1-/199, od istog datuma, također upućen Glavnom štabu VRS (**T-62**) stoji „*Ekstremna grupa iz Kozarca pokušala je izvlačenje ka Bosanskoj Gradišci, ista je uništena gdje je ubijeno 12, a zarobljeno 4 pripadnika „ZB*“. Također, i u borbenom izvještaju Komande I. Krajiškog korpusa str. pov. broj 44-1/202 od 27.06.1992. godine (**T-76**) navodi se da „*Ekstremne grupe iz Kozare pokušavaju izvlačenje preko s. Turjak za Bosansku Gradišku, ali zasedama iste bivaju uništene*“.

219. Sem toga, u Monografiji komande 106 pbr. pov. broj 723-1 od 25.09.1996. godine (**T-66**) opisano uništenje terorističke grupe.....„*Dana 23.06.1992. godine komanda brigade određuje b/g iz sastava 2. bataljona od 40 boraca, koja u rejonu Turjaka neutrališe DTG sastavljenu od muslimana iz Kozarca, jačine oko 15 ljudi*“, a svjedok Davidović, koji je učestvovao u izradi iste, na glavnom pretresu naveo je da je Monografija pisana na osnovu ratnih dnevnika jedinica nivoa bataljona... **info sam dobio iz ratnog dnevnika komadanta II bataljona**. Navedeno je u suprotnosti sa iskazom svjedoka Kevića da ne zna da su ljudi pobijeni.

220. Bez obzira što izvedeni dokazi nisu u saglasnosti sa tvrdnjom svjedoka Kevića, ista nema uporište ni u nalazu i mišljenju Frančeševića, obzirom da se vještak u svom nalazu poziva na Pravilo čete – vod SSNO broj 1770 od 16.03.1977. godine – glava II Komandovanje, pod 1. Dužnost starješine - tačka 23. gdje se kaže da je dužnost komandira čete „*da obezbijedi neprekidnost komanodavnja*“ u kom cilju se u stavu 3. izričito propisuje da je dužan da „*osmatra bojište, organizuje i neprekidno održava vezu sa pretpostavljenim, potčinjenim i susjedima*“, zbog čega vještak zaključuje da je komandir čete u vojnoj akciji u selu Turjak u toku izvršenja same akcije izvještavao komandanta bataljona, što govori u prilog činjenici da je komandant bataljona bio upoznat sa dešavanjima u Turjaku po mjeri nastupanja jedinica u napadu pa je realno za pretpostaviti da je bio obaviješten i o nailasku na grupu civila iz Kozarca i njihovom stradanju.

221. Cijeneći navedene dokaze, Vijeće ne može prihvatiti iskaz svjedoka Miodraga Kevića, u pogledu izvještaja koji je podnio optuženi Macura nakon akcije u Turjaku, kao pouzdan i vjerodostojan. Naime, iz iskaza ovog svjedoka, koji je jedini i svjedočio u odnosu na ovu činjenicu, nije moglo biti, na jasan način, utvrđeno da Izvještaj koji je podnio Macura nije sadržavao potpune i tačne podatke o zarobljavanju civila i njihovoj likvidaciji od strane pripadnika čete kojom je komandovao Macura. Da bi se donio zaključak o nekoj činjenici, na kojem zaključku bi se, na kraju, mogla zasnovati osuđujuća presuda, onda iskaz svjedoka mora biti uvjerljiv, konzistentan, logičan, u skladu sa iskazima drugih svjedoka te, da ne dovodi do bilo kakve sumnje u pogledu tačnosti, odnosno mora biti daleko boljeg kvaliteta, nego što je to iskaz svjedoka Kevića.

222. Nije uvjerljivo, a ni logično da komandant bataljona ne zna šta se i kako desilo u Turjaku i da ne zna da su u tome učestvovali vojnici iz njegovog bataljona, odnosno da nema saznanje da su ljudi pobijeni, jer Macura nije o tome referisao. Prije svega, po njegovom naređenju su vojnici sa komandrom Macurom otišli na teren, odmah po završetku akcije, vojnici su pričali o tome šta se desilo, komandant brigade je saznao da su ljudi pobijeni, saznao je to i pomoćnik komandanta za bezbjednost u brigadi (Savković), a da su to znali i u Korpusu, pa i u Glavnom štabu, proizilazi iz materijalnih dokaza Tužilaštva, ali i iz iskaza svjedoka Savkovića. Znala je to, po iskazima svjedoka i cijela Gradiška, samo nisu znali komandant II bataljona i njegov pomoćnik za bezbjednost, pa čak ni nakon 7 dana od samog događaja, obzirom da svjedok Kević navodi da je referisanje u brigadi bilo tek 30.06.1992. godine i on je tada ponovio sve što je prethodno saznao od Macure, iako materijalni dokazi Tužilaštva (T62) ukazuju da je Izvještaj od strane Korpusa upućen Glavnom štabu i Monografija gradiške brigade sadrže sasvim drugačije činjenice. S tim u vezi, vještak Tužilaštva je naveo da je u materijalnoj dokumentaciji našao samo izvještaj Korpusa prema Glavnom štabu VRS. Nema pismenog izještaja od Komande brigade, ali čim ga Korpus ima logično je da je isti dostavljen Komandi korpusa. Izvještaji, naveo je vještak, mogu biti i usmeni, ali su sigurno bili.

223. U završnoj riječi Tužilaštvo navodi da je jedini zaključak koji se može izvući jeste da ni komandant brigade Mladen Raca, ni komandant bataljona Miodrag Kević, a ni pomoćnik komandanta za bezbjednost u brigadi Milan Savković nisu imali saznanje da su lica iz Kozarca u Turjaku likvidirali pripadnici I čete II bataljona, nakon što su isti odložili oružje, dakle nisu imali saznanja da je počinjen zločin, pa slijedom toga nisu imali obavezu zatražiti posebne izvještaje, niti preduzeti neke druge aktivnosti.

224. Prije svega, komandant brigade nije saslušan u svojstvu svjedoka, a kada je u pitanju pomoćnik za bezbjednost Milan Savković, upravo, suprotno, kako navodima Tužilaštva, tako i svjedoka Kevića, ovaj svjedok je izjavio da je saznao da su civili ubijeni, da je o tome tražio izvještaj od Kevića, da je o tome pitao i njegovog pomoćnika za bezbjednost, ali da odgovor nije dobio, rečeno mu je da je to završeno.

225. Dakle, cijeneći navedene dokaze, Vijeće nije moglo, na pouzdan način, utvrditi šta je bio sadržaj Izvještaja koji je optuženi Macura podnio svom pretpostavljenom, nakon akcije u Turjaku, odnosno da li ga je optuženi obavijestio o sudbini lica iz Kozarca, što je i bila njegova obaveza. Vijeće je, prije svega, imalo u vidu nedovoljno uvjerljiv iskaz svjedoka Miodraga Kevića i razlike, u pogledu relevantnih činjenica, u odnosu na iskaze drugih svjedoka i materijalnih dokaza, koji dodatno slabe vjerodostojnost njegovog iskaza u pogledu Izvještaja dobijenog od optuženog Macure, te stoga nalazi da nema jasnih i nedvosmislenih dokaza da optuženi Macura nije obavijestio svog pretpostavljenog o tome šta se desilo, odnosno nema dokaza na osnovu kojih bi se, van svake sumnje, utvrdila krivična odgovornost optuženog.

226. Vijeće nalazi za potrebnim da se, ukratko, osvrne i na iznesenu tvrdnju optužbe u završnim izlaganjima, da je optuženi po saznanju da su njegovi potčinjeni izvršili likvidaciju grupe civila iz Kozarca, bio dužan, u smislu preduzimanja razumnih i nužnih mjera, shodno njegovom položaju u vojnoj hijerarhiji, između ostalog, koristiti i pripadajuća ovlaštenja po pitanju disciplinskih mjera i radnji, u svrhu pokretanja disciplinskog postupka u vezi događanja u selu Turjak, a ni iz jednog izvedenog dokaza ne proizilazi da je neko disciplinski procesuiran, s tim što se ne navodi o kojim disciplinskim mjerama bi moglo biti

reči, u konkretnom slučaju, pa se ni Vijeće neće detaljno baviti propisima koji određuju pod kojim uslovima i na koji način se disciplinski postupak ima sprovesti.

227. Slijedeći pravila i osnovna načela RIK-a, odgovornost vojnih lica može biti *moralna* (odgovara se pred kolektivnom), *disciplinska* (lakši prestupi pred pretpostavljenim, teži pred vojnodisciplinskim sudom), *materijalna* (vojnodisciplinska) i *krivična* (odgovara se pred vojnim sudovima za sva krivična djela), dok je odredbama Zakona o vojsci – Glava III – Odgovornost vojnih lica, disciplinska odgovornost vojnih lica propisana članom 63 istog Zakona. Navedenom odredbom, tačnije stavom 1. je propisano da *vojno lice koje u vršenju službe ili u vezi sa vršenjem službe, sa umišljajem ili iz nehata, povrijedi vojnu disciplinu odgovara za disciplinsku grešku ili disciplinski prestup*. Stav 2 i 3 navedenog člana Zakona propisuje da se disciplinskim greškama smatraju lakše povrede, dok se disciplinski prestupima imaju smatrati teže povrede vojne discipline.

228. Vijeće nalazi da se u konkretnom slučaju nisu ni mogle primjeniti odredbe Zakona o vojsci kojima se uređuje disciplinska odgovornost i nadležnost za rješavanje disciplinskih greškama ili prestupima (*lakše i teže povrede vojne discipline*)!!!, obzirom da se optuženi tereti da je propustio preduzeti nužne i razumne mjere kako bi kaznio njemu podređene vojnike koji su počinili krivično djelo, i to krivično djelo ratnog zločina nad civilnim stanovništvom, a ne povredu vojne discipline, što je Vijeće cijenilo kroz prizmu odredbe člana 62. Zakona koja propisuje da „*Vojna lica odgovaraju za krivična djela po odredbama Krivičnog zakona ...*“.

229. Kako je već rečeno, vijeće nalazi da u pogledu predmetne inkriminacije, izvedeni dokazi od strane optužbe, po svom sadržaju i kvalitetu, nemaju potrebnu snagu uvjerljivosti, niti daju osnov za logičan zaključak u pogledu utvrđenja činjenica koje se odnose kako na oblik odgovornosti, tako i na sam način izvršenja krivičnog djela koje mu se stavlja na teret. Shodno tome, nakon što je dovelo u vezu iskaz Kevića, sa ostalim provedenim iskazima, Vijeće nije moglo, van razumne sumnje utvrditi da je optuženi počinio predmetne inkriminacije na način kako je to opisano u činjeničnom opisu, niti je moglo sa sigurnošću utvrditi da je optuženi Macura, pretpostavljenom starješini podnio netačan i neprecizan izvještaj, a od ove činjenice je i zavisilo pitanje odgovornosti optuženog, posebno jer provjeru istinitosti i preciznosti *Macurinog Izvještaja*, Vijeće je jedino i moglo izvršiti kroz analizu iskaza svjedoka Kevića. Međutim, iskaz ovog svjedoka, sam za sebe, nema onu snagu uvjerljivosti da bi Vijeće samo na osnovu njega moglo, van razumne sumnje, utvrditi odgovornost optuženog Macure za inkriminacije za koje se i tereti, a isti nije potkrijepljen iskazima drugih svjedoka niti isti nalazi potvrdu u provedenim materijalnim dokazima, iz kog razloga je u skladu sa principom *in dubio pro reo* oslobodilo optuženog Radeta Macuru za opisane radnje u činjeničnom opisu izmjenjene optužnice koje su mu stavljene na teret.

VIII. ODLUKA O TROŠKOVIMA POSTUPKA

Na osnovu člana 189. stav 1. ZKP BiH, optuženi Rade Macura se oslobađa naknade troškova krivičnog postupka, te isti padaju na teret budžetskih sredstava.

IX. ODLUKA O IMOVINSKO PRAVNIM ZAHTJEVIMA

Primjenom odredbi člana 198. stav 3. ZKP BiH, Vijeće oštećene, radi ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva, upućuje na parnicu.

ZAPISNIČAR

Pravni savjetnik asistent

Danijel Gučić

PREDSJEDNIK VIJEĆA

SUDIJA

Željka Marenčić

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude stranke i branioci mogu izjaviti žalbu vijeću Apelacionog odjeljenja Suda u roku od 15 (petnaest) dana od dana prijema pismenog otpravka presude.

U skladu sa odredbom člana 293. stav 4. ZKP BiH oštećeni presudu mogu pobijati žalbom, samo u dijelu koji se odnosi na odluku Suda o troškovima krivičnog postupka i odluku o imovinskopravnom zahtjevu.

*Žalba se podnosi ovom Sudu u dovoljnom broju primjeraka.